

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
АДМИНИСТРАЦИЯ НА
МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ

ФОНДОВЕТЕ НА ЕС В БЪЛГАРИЯ

Оценка на макроикономическите ефекти
от изпълнението на програмите,
съфинансирани със средства от ЕС

март 2024 г.

ФОНДОВЕТЕ НА ЕС В БЪЛГАРИЯ

Оценка на макроикономическите ефекти
от изпълнението на програмите,
съфинансирани със средства от ЕС

Администрация на Министерския съвет
март 2024 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение.....	5
1. Последваща оценка на въздействието на Споразумението за партньорство за периода 2014–2020 г.	7
1.1 БВП, цени и външен сектор.....	10
1.2 Пазар на труда, производителност и доходи.....	12
1.3 Фискална позиция.....	13
2. Последваща оценка на въздействието от изпълнението на оперативните програми за периода 2014–2020 г.....	14
2.1 Оперативна програма „Транспорт и транспортна инфраструктура“	15
2.2 Оперативна програма „Околна среда“	17
2.3 Оперативна програма „Региони в растеж“	19
2.4 Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“	22
2.5 Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“	24
2.6 Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“	26
2.7 Оперативна програма „Добро управление“	29
2.8 Оперативна програма „Инициатива за малки и средни предприятия“	31
2.9 Програма за морско дело и рибарство	33
3. Оценка на въздействието на Програмата за развитие на селските райони за периода 2014–2020 г.....	35
Приложение 1 ЕФЕКТИ ПО ПРИОРИТЕТНИ ОСИ НА ПРОГРАМНИТЕ ДОКУМЕНТИ ЗА ПЕРИОДА 2014–2020 Г.	38

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АМС	администрация на Министерския съвет
БВП	брутен вътрешен продукт
БНБ	Българска народна банка
ДМА	дълготрайни материални активи
ДФЗ	държавен фонд „Земеделие“
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕК	Европейска комисия
екв. ж.	еквивалентни жители
ЕС	Европейски съюз
ЕСИФ	Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЕФР	Европейски фонд за рибарство
ИСУН	информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България 2020
МСП	малки и средни предприятия
НСИ	Национален статистически институт
ОП	Оперативна програма
ОПДУ	Оперативна програма „Добро управление“
ОПИК	Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“
ОПМСП	Оперативна програма „Инициатива за малки и средни предприятия“
ОПНОИР	Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“
ОПОС	Оперативна програма „Околна среда“
ОПРР	Оперативна програма „Региони в растеж“
ОПРЧР	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
ОПТТИ	Оперативна програма „Транспорт и транспортна инфраструктура“
ОПОР	Обща политика в областта на рибарството
п.п.	процентни пункта
ПМДР	Програма за морско дело и рибарство
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
УО	Управляващ орган
ХИПЦ	хармонизиран индекс на потребителските цени

Въведение

След официалното си присъединяване към Европейския съюз (ЕС) на 1 януари 2007 г. България получи достъп до значителен по размер финансов ресурс по линия на Структурните и Кохезионния фондове и инструментите в областта на селското стопанство и рибарството. Страната имаше възможност да използва тези средства за преодоляване на значителното си изоставане по отношение на общо икономическо развитие, състояние на инфраструктурата и жизнен стандарт. Помощта от ЕС придобива особена важност в периодите на икономически кризи, рефлектиращи в силно ограничени публични и частни инвестиции, когато еврофондовете са основен източник за реализиране на инвестиции в икономиката, както и за създаване и запазване на работни места.

Основната цел на настоящия доклад е да направи последваща оценка на въздействието върху основни макроикономически показатели от изпълнението на оперативните програми съфинансирани по линия на ЕСИФ, както и текуща оценка на въздействието от изпълнението на Програмата за развитие на селските райони¹. Документът включва оценка на администрацията на Министерския съвет – разработена с инструмента СИБИЛА 2.0 – за въздействието от усвоените към края на 2023 г. средства по линия на Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ) през програмния период 2014–2020 г., като ефектите са декомпозирани и по отделни оперативни програми. В приложение са представени оценките на модела СИБИЛА 2.0 за генерираните ефекти на ниво приоритетна ос по всички оперативни програми, както и оценките на ниво мерки по ПРСР 2014-2023 г.,

Оценката на въздействието включва краткосрочни ефекти от реалното изпълнение на програмите към края на 2023 г.. Трябва специално да се отбележи, че доколкото тя е направена с данни за реално разплатените средства по програмите към м. декември 2023 г., в нея не са отразени част от средносрочните ефекти, както и дългосрочните такива от реализираните интервенции. За тяхното пълно проявление е необходимо да бъде разглеждан доста по-дълъг хоризонт. Поради краткосрочния характер на оценката, направена към този момент, тя представя предимно преките ефекти от направените интервенции, като косвените въздействия от тях се очаква да се проявят в средносрочен и дългосрочен план.

¹ Съгласно преходния регламент за ОСП (РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2020/2220 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 23 декември 2020 г.) ПРСР 2014-2020 г. е удължена условно за 2021 г. и 2022 г., като мерките, включени в програмата, ще продължат да се изпълняват до края на 2025 г.

Следва да се отбележи също така, че направените симулации нямат за цел да оценят адекватността на разпределението на тези средства в различните ключови области и сфери. В този смисъл, оценените ефекти от усвояването на средствата не представляват непременно максималните ползи, които страната би могла да извлече от посочените средства.

1. Последваща оценка на въздействието на Споразумението за партньорство за периода 2014–2020 г.

През втория за страната програмен период (2014–2020 г.) е получен достъп до средства по линия на ЕСИФ в размер на 9.9 млрд. евро², предназначени за съфинансиране на 10 програми. В сравнение с периода 2007–2013 г., разполагаемият ресурс е по-голям с 5.2%. През 2020 г. е получен достъп до допълнителни средства от ЕС с индикативен размер от 656 млн. евро³ за преодоляване на последиците от кризата, предизвикана от пандемията от COVID-19 (REACT-EU). Средното изпълнение⁴ на програмите е 86.5%, като извършените плащания са на обща стойност 11 198 211 923 евро⁵, в т.ч. средства от ЕС в размер на 9 634 405 740 евро⁶.

ТАБЛ. 1: БЮДЖЕТ И ФИНАНСОВО ИЗПЪЛНЕНИЕ КЪМ 31.12.2023 Г. НА ПРОГРАМИТЕ, СЪФИНАНСИРАНИ ПО ЛИНИЯ НА ЕСИФ ЗА ПРОГРАМЕН ПЕРИОД 2014–2020 Г., МЛН. ЕВРО

Програма	Общ бюджет	в т.ч. за сметка на ЕС	Отн. дял от общата помощ на ЕС	Финансово изпълнение	в т.ч. за сметка на ЕС	Степен на усвояване ⁴
Транспорт и транспортна инфраструктура	1763.5	1520.8	13.7%	1554.3	1352.9	89.0%
Околна среда	1668.5	1440.0	12.9%	1482.5	1322.7	91.9%
Региони в растеж	1599.7	1377.8	12.4%	1466.5	1271.9	92.3%
Наука и образование за интелигентен растеж	686.7	595.1	5.3%	649.6	563.6	94.7%
Иновации и конкурентоспособност	1655.4	1443.4	13.0%	1637.5	1432.7	99.3%
Развитие на човешките ресурси	1372.0	1206.9	10.8%	1310.5	1150.5	95.3%
Добро управление	279.9	238.4	2.1%	261.5	225.9	94.8%
Инициатива за МСП	102.0	102.0	0.9%	102.0	102.0	100.0%
Програма за развитие на селските райони	3789.1	3129.0	28.1%	2659.2	2154.3	68.8%
Морско дело и рибарство	104.2	80.8	0.7%	74.6	57.9	71.7%
общо	13021.0	11134.2	100.0%	11198.2	9634.4	86.5%

Източник: ОП, ИСУН, ДФЗ; изчисления АМС

² В анализа не са включени средствата, които страната получава по първия стълб на Общата селскостопанска политика на ЕС, както и средствата за изпълнение на трансгранични програми. В оценката на въздействие за програмен период 2014–2020 г. не е включена и оперативна програма „Храни“. В допълнение в оценката не са включени и средствата, които са под формата на финансова помощ в подкрепа на частния сектор за преодоляването на последиците от кризата, предизвикана от пандемията от COVID-19, както и средствата за покриване на основните нужди на бежанците от Украйна.

³ РМС № 573 от 2020 г. за одобрение на индикативното финансово разпределение по REACT-EU, изм. с РМС № 847, РМС № 892 от 2020 г., РМС № 186 от 2021 г., РМС 850 от 2021 г., РМС 272 от 2022 г. и РМС 328 от 2022 г.

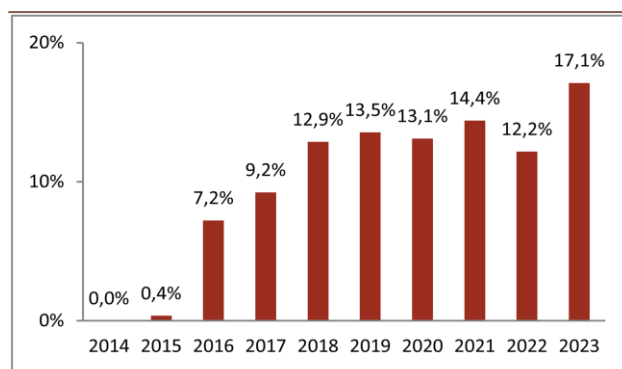
⁴ Съотношението между реално разплатените средства от ЕС и бюджета за сметка на ЕС по съответната програма. Наблюдаваното към 31 декември 2023 г. изпълнение на Споразумението за партньорство и съответно на програмите не е окончателното за програмния период, въпреки че на 31 декември 2023 г. е изтекъл срокът за допустимост на разходи по програмите.

⁵ Източник: ИСУН (по справка, актуална към 05.02.2024 г.) и ДФЗ (по справка, актуална към 22.01.2024 г.).

⁶ Източник: ИСУН и ДФЗ

В таблицата по-долу е представена последваща оценка на въздействие на европейските фондове върху основни макроикономически показатели за периода от 2014-2023 г., разработена с модела СИБИЛА, версия 2.0. Следва да се отбележи, че единствено за Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 г. направената оценка не е последваща, а текуща, тъй като изпълнението на програмата е удължено с две години⁷.

ФИГ. 1: РИТМИЧНОСТ* НА УСВОЯВАНЕТО НА ЕСИФ

* Относителен дял на изплатените през дадена година средства спрямо общия размер на извършените през целия разглеждан период плащания.

Източник: ИСУН, ДФЗ, изчисления АМС

ТАБЛ. 2: ЕФЕКТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СПОРАЗУМЕНИЕТО ЗА ПАРТНЬОРСТВО

Макроикономически показатели	Ефект към 2023 г. ⁸
БВП	11.3%
Износ на стоки и услуги	0.8%
Внос на стоки и услуги	11.6%
Текуща сметка (% от БВП)	-4.6 п.п.
Частно потребление	13.7%
Частни инвестиции	23.5%
Заетост (15-64 г.)	17.2%
Коефициент на безработица (15-64 г.)	-7.4 п.п.
Средна работна заплата	20.8%
Инфлация по ХИПЦ	5.2%
Бюджетен баланс (% от БВП)	1.3 п.п.

Източник: АМС, СИБИЛА 2.0

⁷ Съгласно преходния регламент за ОСП (РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2020/2220 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 23 декември 2020 г.) ПРСР 2014-2020 г. е удължена условно за 2021 г. и 2022 г., като мерките, включени в програмата, ще продължат да се изпълняват до края на 2025 г.

⁸ Общ ефект с натрупване от 2014 г. до края на 2023 г.

ИКОНОМЕТРИЧЕН МОДЕЛ СИБИЛА 2.0. – ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Целта на иконометричния модел СИБИЛА е оценка на ефектите от ЕСИФ върху основни макроикономически показатели. Моделът представлява цялостна актуализация на версия 1.0. създадена през 2011 г. В приложното му поле са включени (за разлика от първоначалния модел СИБИЛА 1.0) и ЕСИФ по линия на Общата селскостопанска политика и Общата политика в областта на рибарството.

– Основни разлики между версии 1.0 и 2.0 на модела

СИБИЛА 1.0 е базирана на допускания за икономическото развитие от началото на 2011 г. и отрасловата структура на икономиката от 2005 г. СИБИЛА 2.0 е базирана на актуална информация за икономическото развитие на база ревизирани данни на НСИ и БНБ и официални прогнози на международните институции, както и на отрасловата структура на икономиката от 2011 г.

В СИБИЛА 2.0 всички икономически зависимости са калибрирани и специфицирани отново, за да отразяват по-адекватно настъпилите промени в социално-икономическата среда, пазарите и новите данни, които към момента на изграждане на СИБИЛА 1.0 не са съществували. Например. СИБИЛА 2.0 отразява по-точно субсидираната заетост по линия на еврофондовете.

Резултатите от оценките, направени с двете версии на модела, не са сравними!

– Входни данни

СИБИЛА 2.0 изисква разпределянето на разходите (ЕСИФ и съответното национално съфинансиране) по основни икономически категории. Икономическите категории, използвани в случая, кореспондират изцяло с рамката на изградения модел и включват следните категории на съвкупното предлагане (производствени фактори):

Капитал – разходи за придобиване на машини, оборудване, сгради и т.н.;

Технологии – разходи за научно-развойна дейност, технологично развитие, информационни и комуникационни технологии, както и такива за повишаването на качеството на средата и производителността в публичния и частния сектор (в т.ч. обмяна на опит и обща факторна производителност);

Човешки капитал – разходи за обучения на заети и безработни, както и тези, повишаващи качеството и нивото на образование;

Труд – разходи за включването в работната сила на лица, които до този момент не са били икономически активни, както и разходи за разкриването на нови работни места;

Инфраструктурен капитал – разходи за изграждане на нова и възстановяване на съществуваща инфраструктура (в т.ч. пътна. свързана с опазване на околната среда. енергийна. в т.ч. свързана с енергийна ефективност и адаптацията към изменението на климата и превенцията и управлението на риска, градска, културна, спортна и т.н.).

– Ограничения, които следва да се имат предвид при използването на модела СИБИЛА 2.0

Тъй като моделът (както и предходната му версия) е симулационен, а не прогностичен, релевантни за разглеждане са не толкова абсолютните стойности на получените показатели, а относителните различия в техните реализации в различните сценарии за развитие. Конкретно в текущия контекст е важно да се разглеждат относителните различия в стойностите на съответните макроикономически показатели, измерени в проценти, при наличието и при отсъствието на дадена интервенция, състояща се в изразходването на определени средства от ЕСИФ (в т.ч. националното съфинансиране).

Използването на модела СИБИЛА 2.0 за взимането на решения относно икономическата политика следва да бъде правено предпазливо и в комбинация с други инструменти като изследвания, проучвания, експертна оценка, натрупан опит и т.н. При взимането на решения относно приоритизирането на дадена категория публични разходи следва да се вземат предвид и други въздействия като социално отражение, въздействие върху околната среда и т.н.

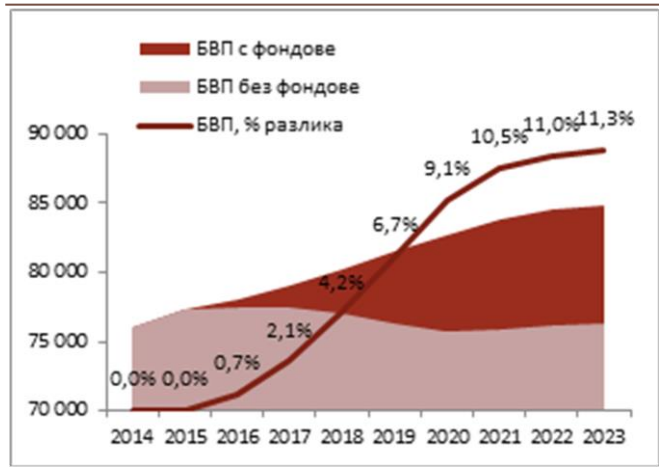
1.1 БВП, ЦЕНИ И ВЪНШЕН СЕКТОР

През по-голямата част от разглеждания период производството и БВП на страната нарастват плавно, позволявайки постепенна реална конвергенция с ЕС. Изпълнението на мерките по линия на ЕСИФ изиграва роля в това отношение, включително в смекчаване на отрицателните последици от епидемията от COVID-19 върху икономиката, като симулациите показват, че техният ефект върху БВП към 2023 г. е увеличение с 11.3% спрямо сценария без евросредства. При това, позитивната роля в средносрочен план е свързана както с увеличаването на количествената характеристика на наетите ресурси (труд, капитал), така и с подобряване на качествения им компонент. Повишаването на качествена характеристика на наетия трудов ресурс позволява увеличение на неговата производителност, а оттук и на общата факторна производителност. В резултат на това икономиката се позиционира на по-висока траектория на икономически растеж.

За периода 2014-2023 г. се наблюдава положително въздействие при разходите за брутообразуване на основен капитал на частния сектор, което е особено изразено в периода до 2021 г., когато вече приключват значителна част от проектите, съфинансирани от ЕСИФ. Така към 2023 г. частните инвестиции надвишават нивото, което би било наблюдавано в отсъствие на средствата от ЕС с 23.5%.

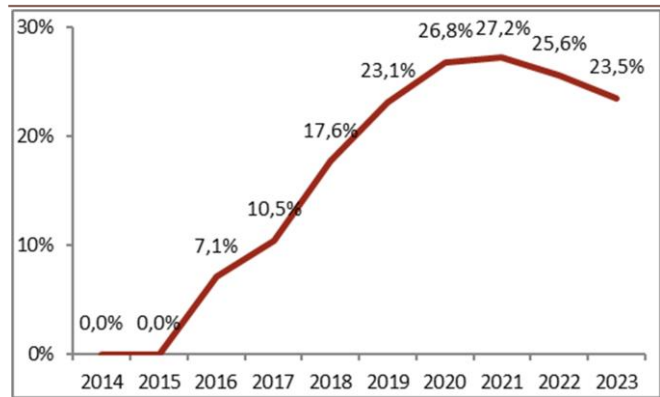
Ценовото равнище в страната претърпява слабо увеличение (5.2% за периода 2014–2023 г. спрямо базисния сценарий), поради вливането в икономиката на средствата от ЕС. Ефектът върху ценовото равнище като цяло е умерен поради

ФИГ. 2: БВП ПО ЦЕНИ ОТ 2010 Г., МЛН. ЛВ.

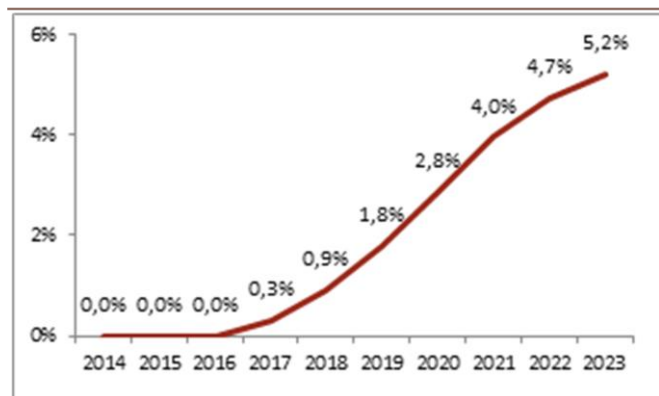
Източник: СИБИЛА 2.0, АМС

ФИГ. 3: НЕТЕН ЕФЕКТ ВЪРХУ ЧАСТНИТЕ ИНВЕСТИЦИИ, %

Източник: СИБИЛА 2.0, АМС

ФИГ. 4: НЕТЕН ЕФЕКТ ВЪРХУ ЦЕНОВОТО РАВНИЩЕ, ПРОМЯНА В ХИПЦ, %

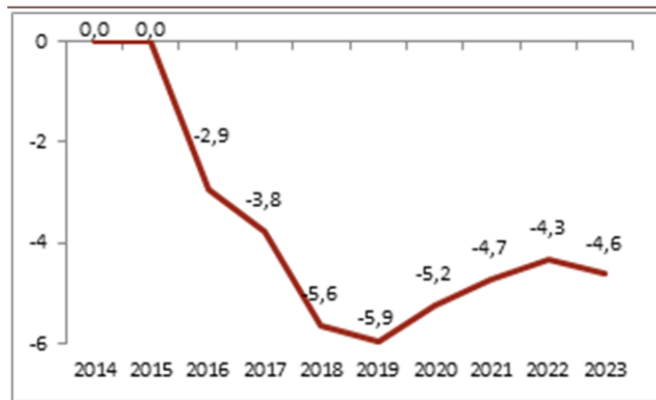

Източник: СИБИЛА 2.0, АМС

отворения характер на икономиката. Увеличаването на платежоспособното търсене в малка отворена икономика, която не може да влияе на световните цени, по-скоро рефлектира в ускоряване на растежа на вноса на стоки и нефакторни услуги.

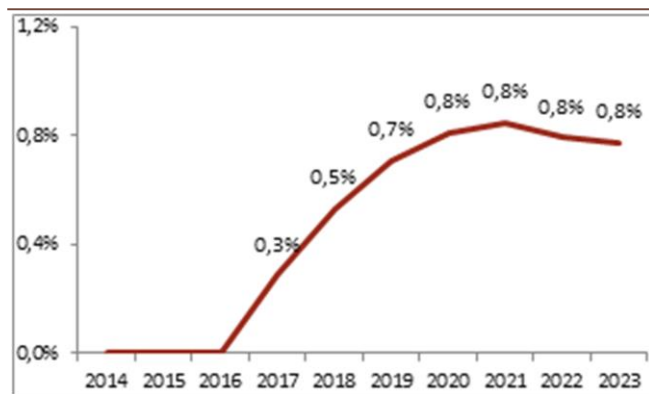
Симулациите потвърждават, че изпълнението на Споразумението за партньорство към 31 декември 2023 г. е довело до нарастване на вноса (11.6% спрямо базисния сценарий). Това, от една страна, е свързано с по-високия растеж на доходите, а от друга, произтича от нарасналото производство през целия разглеждан период. Икономиката се характеризира с висока пределна склонност към внос, произтичаща, както от ниската ѝ суровинна обезпеченост, така и от стремежа за повишаване на производствената ефективност, посредством внос на по-производителни и суровинно-спестяващи оборудване и технологии. Следва да се отбележи, че след 2020 г. се наблюдава намаляване на степента на нетния ефект върху вноса, което се обяснява с навлизането във финалната фаза на програмния период. Същевременно, износет на стоки и нефакторни услуги също нараства леко спрямо базисния сценарий, като ефектът към декември 2023 г. е 0.8%. В дългосрочен план очакванията са за значително увеличение на положителния принос на ЕСИФ към увеличението на износа на страната, като това ще е резултат както от по-голямото производство, така и от подобряването на конкурентните позиции на местните производители заради по-високата производителност на труда и ефективност на производствения процес.

ФИГ. 5: НЕТЕН ЕФЕКТ ВЪРХУ ТЕКУЩАТА СМЕТКА НА ПЛАТЕЖНИЯ БАЛАНС, % ОТ БВП, П.П.

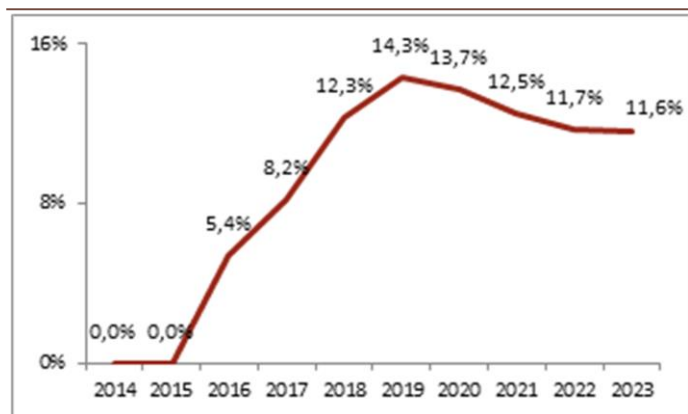
Източник: СИБИЛА 2.0, АМС

ФИГ. 6: НЕТЕН ЕФЕКТ ВЪРХУ ИЗНОСА, %

Източник: СИБИЛА 2.0, АМС

ФИГ. 7: НЕТЕН ЕФЕКТ ВЪРХУ ВНОСА, %

Източник: СИБИЛА 2.0, АМС

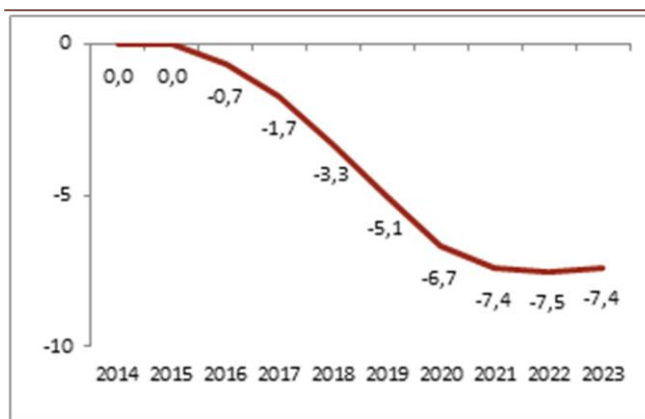
Изпреварващото нарастване на вноса спрямо износа рефлектира в минимално влошаване на салдото на външната търговия със стоки и нефакторни услуги, а оттам и на текущата сметка на платежния баланс (с 4.6 п.п. от БВП), в резултат на изпълнението на Споразумението за партньорство, като отново в дългосрочен план очакванията са за подобряване на динамиката на индикатора, успоредно с ускоряването на растежа на износа.

1.2 ПАЗАР НА ТРУДА, ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТ И ДОХОДИ

Симулациите показват, че в резултат на интервенциите, финансирани по оперативните програми през целия разглеждан период, се наблюдава положителен кумулативен ефект по отношение на икономическата активност на трудоспособното население, коефициентите на заетост и безработица. Към настоящия момент, това се дължи основно на преки ефекти от вливането на средствата в икономиката (откриване на работни места). В средносрочен и дългосрочен план се очаква да се проявят също така и косвени ефекти (намирайки изражение в повишаване на качеството на заетите и работната сила като цяло). Последните се проявяват и в допълнително увеличаване на производителността на труда. Същевременно, нетният ефект от интервенциите върху средната работна заплата в края на 2023 г. достига 20.8%.

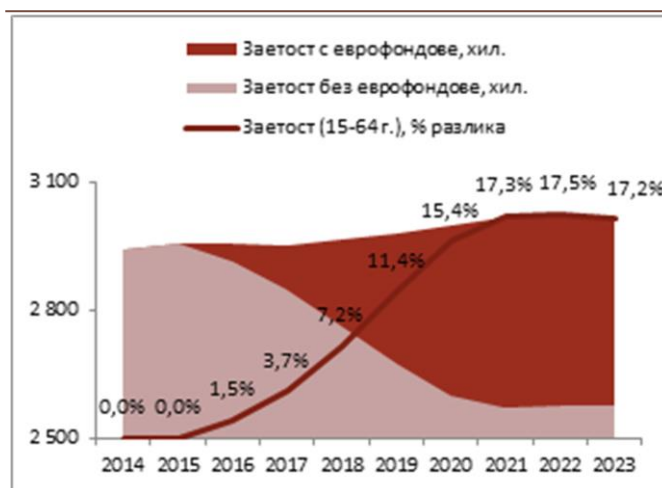
Симулациите показват позитивен ефект по отношение на заетостта, като общият ефект с натрупване от 2014 г. до 2023 г. е в размер на 17.2% в резултат на усвояването на средствата по линия на ЕСИФ и съответно редуциране с 7.4 п.п. на коефициента на безработица спрямо сценария без еврофондове. Следва да се има предвид, че голяма част от реализираните през периода мерки се отразяват директно върху увеличение на заетостта, като техният ефект в краткосрочен план е по-голям.

ФИГ. 8: НЕТЕН ЕФЕКТ ВЪРХУ БЕЗРАБОТИЦАТА, П.П.

Източник: СИБИЛА 2.0, АМС

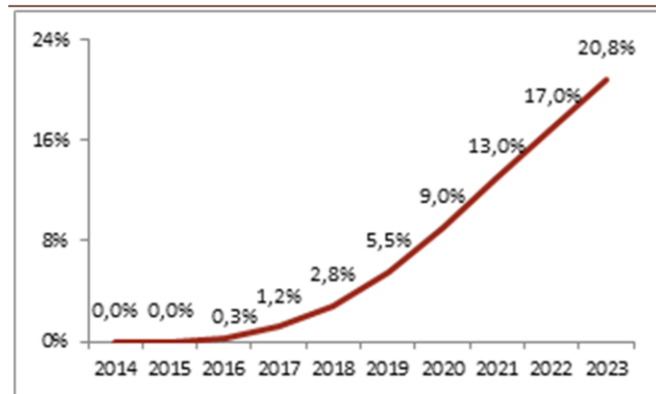
ФИГ. 9: БРОЙ ЗАЕТИ (15-64г.), ХИЛ.ДУШИ

Източник: СИБИЛА 2.0, АМС

За разлика от наблюдаваните предимно преки ефекти върху заетостта, работната сила и безработицата, очакваното позитивно влияние върху производителността на труда е предимно косвено. Повишаването на качествените характеристики на човешкия капитал ще рефлектира в средносрочен план в повишаване на общата факторна производителност и дълготрайно нарастване на производителността на труда в икономиката.

ФИГ. 10: НЕТЕН ЕФЕКТ ВЪРХУ СРЕДНАТА РАБОТНА ЗАПЛАТА, %

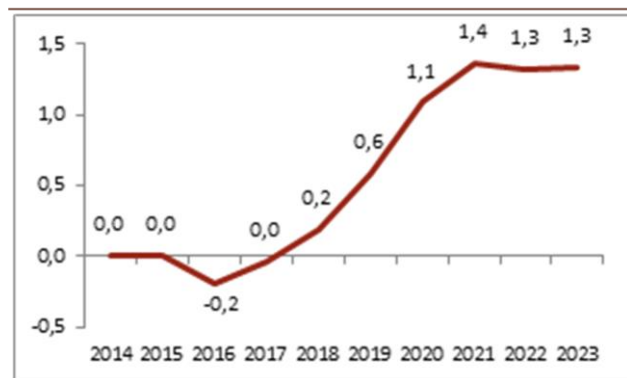

Източник: СИБИЛА 2.0, АМС

1.3 ФИСКАЛНА ПОЗИЦИЯ

Според направената последваща оценка на въздействието, към 2023 г. програмните документи имат позитивен ефект върху фискалната позиция на страната, който е оценен на 1.3 п.п. от годишния БВП. Като цяло общият ефект е комбинация от няколко противоположни по посока влияния. От една страна, изпълнението на програмите, съфинансирани със средства от ЕСИФ, пряко увеличава разходите на правителството в абсолютен и относителен (в % от БВП) план. Същевременно, част от правителствените разходи намаляват в относително изражение (например заради позитивните промени на пазара на труда), а в резултат на по-високите доходи и заетост се наблюдава процес на увеличаване на приходите на бюджета.

ФИГ. 11: НЕТЕН ЕФЕКТ ВЪРХУ БЮДЖЕТНИЯ БАЛАНС, % ОТ БВП, П.П.

Източник: СИБИЛА 2.0, АМС

2. Последваща оценка на въздействието от изпълнението на оперативните програми за периода 2014–2020 г.

Въздействието на европейските средства върху икономиката на страната може да бъде разгледано и по отделни оперативни програми (ОП), като за целта оценените с модела СИБИЛА 2.0 ефекти се декомпозират по съответните ОП. Следва да се отбележи, че резултатите от директното сравнение на така оценените ефекти по различните ОП могат да бъдат подвеждащи и съответно тълкуването им следва да се извършва предпазливо. Това е така поради редица причини, сред които:

- Размерът на ефектите е в пряка зависимост от обема на финансиране, който е различен по различните ОП;
- Отделните ОП са насочени като влияние към различни фактори на икономическия растеж (инфраструктура, човешки капитал, технологичното равнище и т.н.). Инвестициите в едни фактори водят до осезаеми икономически ефекти в краткосрочен план, докато при инвестициите в други фактори се наблюдават по-дългосрочни влияния върху икономиката;
- Икономическата теория и стопанската история не съдържат явни свидетелства за това, кой е най-важният фактор за икономическия растеж, така че в него да се инвестира с предимство. Напротив, установено е, че всеки един от факторите има своята ключова роля. Съответно, подценяването на който и да е от тях би затруднило силно функционирането на икономиката;
- Чрез модела няма възможност да се отчете ефикасност на изразходване на средствата по различните проекти и програми.

В обобщение, използването на модела СИБИЛА 2.0 за взимането на решения относно икономическата политика следва да бъде правено предпазливо и в комбинация с други инструменти като изследвания, проучвания, експертна оценка, натрупан опит и т.н. Резултатите относно въздействието на европейските средства върху икономиката на страната, получени като резултат от симулации с модела СИБИЛА 2.0. не могат да послужат директно като база за взимане на решения относно ефикасността и целесъобразността на изразходването на тези средства. както и за преразпределението им към други области и сфери, при които се получават по-високи ефекти. При обмислянето на решения за пренасочване на средства от ЕС, следва да се има предвид също така и необходимостта от допълване и синергия между изразходваните средства, като се отчетат и други важни аспекти на социално-икономическото развитие като например постигане на цели относно намаляване на бедността, социалното неравенство, посока на въздействие върху околната среда – съхранение на важни природни ресурси или необходимост от ограничаване на негативно въздействие върху природата и т.н.

2.1 ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „ТРАНСПОРТ И ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА“

ОП „Транспорт и транспортна инфраструктура“ (ОПТТИ) за периода 2014–2020 г. е одобрена от Европейската комисия на 19.12.2014 г. Първоначалният общ бюджет на програмата е 1 887 587 260 евро, от които 1 604 449 168 евро са принос на ЕС. През 2020 г. ОПТТИ е изменена⁹, като се прехвърлят средства към ОП „Иновации и конкурентоспособност“, които са в подкрепа на мерки за минимизиране на отрицателните последици от разпространението на COVID-19. В края на 2023 г. е направено ново изменение, с което се създава приоритетна ос „Подкрепа за МСП чрез инструмента SAFE“ и се преразпределя бюджета в рамките на програмата. В края на 2023 г. общият бюджет на ОПТТИ е 1 763 535 403 евро, от които 1 520 755 090 евро са принос от ЕС, представляващи 13.7% от общата помощ на ЕС за периода 2014–2020 г. Към 31.12.2023 г. реално изплатените средства по програмата възлизат на 1 554 316 008 евро¹⁰, в т.ч. 1 352 881 903 евро за сметка на ЕС по всички приоритетни оси. Степента на усвояване¹¹ на средствата от ЕС по програмата достига 89.0%.

ТАБЛ. 3: БЮДЖЕТ НА ОП „ТРАНСПОРТ И ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА“, ЕВРО

Приоритет/приоритетна ос	Бюджет	За сметка на ЕС	Национално съфинансиране
Развитие на железопътната инфраструктура по "основната" Трансевропейска транспортна мрежа	565 122 380	480 354 023	84 768 357
Развитие на пътната инфраструктура по "основната" и "разширената" Трансевропейска транспортна мрежа	542 693 308	461 289 311	81 403 997
Подобряване на интермодалността при превоза на пътници и товари и развитие на устойчив градски транспорт	419 292 468	356 398 597	62 893 871
Иновации в управлението и услугите – внедряване на модернизирана инфраструктура за управление на трафика. подобряване на безопасността и сигурността на транспорта	55 877 463	47 495 843	8 381 620
Подкрепа за МСП чрез инструмента SAFE	145 000 000	145 000 000	0
Техническа помощ	35 549 784	30 217 316	5 332 468
всичко	1 763 535 403	1 520 755 090	242 780 313

Източник: ОП „Транспорт и транспортна инфраструктура“ 2014-2020

ОПТТИ предвижда изключително инвестиции в развитие на транспортната инфраструктура в страната. Към 2023 г., в резултат на инфраструктурния характер на мерките, финансирани чрез средствата по линия на ОПТТИ, се наблюдават предимно краткосрочни ефекти. Изпълнението на големите инфраструктурни проекти се характеризират с продължителен срок на изпълнение. Ефектите при тях се проявяват след цялостно завършване на инвестицията и често са необходими няколко години след въвеждането в експлоатация, за проявяване на влияние в различни сфери на икономиката. Преките краткосрочни ефекти от изпълнението на ОПТТИ се

⁹ Решение на Европейската комисия № C(2020) 5921 от 25 август 2020 г.

¹⁰ Източник: ИСУН

¹¹ Съотношението между реално изплатените средства от ЕС и бюджета за сметка на ЕС по програмата. Наблюдаваното към 31 декември 2023 г. изпълнение на програмата не е окончателното за програмния период, въпреки че на 31 декември 2023 г. е изтекъл срокът за допустимост на разходи по програмата.

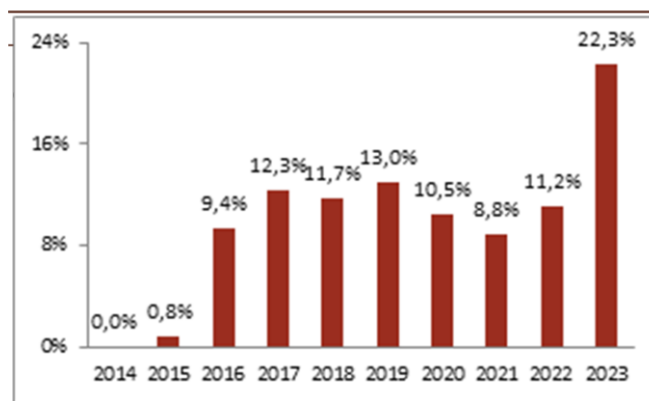
изразяват в лек ръст на производството и частните инвестиции, най-вече в сектор строителство, предвид на дейностите по изграждане на инфраструктура. Наблюдава се и известно нарастване на вноса, което е свързано с необходимостта от осигуряване на суровини и инвестиционни стоки за реализация на инвестиционните намерения. Това води до леко влошаване на текущата сметка. В краткосрочен план не е налице значителен ефект върху бюджетния баланс, въпреки необходимостта от съфинансиране на изпълняваните проекти, като противодействащите фактори са тези, свързани с подобряването на икономическата конюнктура.

Реализацията на инвестициите по ОПТТИ в транспортна инфраструктура водят до увеличение на заетостта във връзка с изграждането ѝ (оценено на 0.9%). Това от своя страна води до временно намаляване на броя на безработните. В допълнение, нарастването на търсенето на труд има скромно положително въздействие върху средната заплата и съответно частното потребление.

Дейността по изграждането на транспортната инфраструктура от своя страна е допринесла за увеличение на брутния вътрешен продукт с 0.8% спрямо сценария без евросредства, като в средносрочен и дългосрочен план това ще доведе до повишено търсене на стоки и услуги от други сектори на икономиката, които се използват в строителството на транспортната инфраструктура. В резултат на тези влияния се очаква и допълнителен ръст на частните инвестиции.

В дългосрочен план ОПТТИ ще допринесе съществено за увеличение на конкурентоспособността на българската икономика чрез подобряване на инвестиционния климат. Подобреният достъп до отделните региони в страната ще допринесе и за по-равномерно разпределение на инвестициите и ще създаде условия за по-балансиран икономически растеж. Това от своя страна ще се отрази и в трайно нарастване на износа и увеличение на фискалните приходи.

ФИГ. 12: РИТМИЧНОСТ* НА УСВОЯВАНЕ НА СРЕДСТВАТА ПО ОП „ТРАНСПОРТ И ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА“

* Относителен дял на изплатените през дадена година средства спрямо общия размер на извършените през целия разглеждан период

ТАБЛ. 4: ЕФЕКТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОП „ТРАНСПОРТ И ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА“

Макроикономически показател	Ефект към 2023 г. ¹²
БВП	0.8%
Износ на стоки и услуги	0.01%
Внос на стоки и услуги	1.9%
Текуща сметка (% от БВП)	-0.6 п.п.
Частно потребление	1.0%
Частни инвестиции	1.5%

¹² Общ ефект с натрупване от 2014 г. до края на 2023 г.

Заетост (15-64 г.)	0.9%
Коефициент на безработица (15-64 г.)	-0.4 п.п.
Средна работна заплата	0.8%
Инфлация по ХИПЦ	0.3%
Бюджетен баланс (% от БВП)	0.02 п.п.

Източник: АМС, СИБИЛА 2.0

2.2 ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „ОКОЛНА СРЕДА“

ОП „Околна среда“ (ОПОС) за периода 2014–2020 г. е одобрена от Европейската комисия на 15.06.2015 г. Първоначалният общ бюджет на програмата е 1 770 381 345 евро, от които 1 504 824 141 евро са принос на ЕС. Изпълнението ѝ стартира през 2016 г. В периода на изпълнение ОПОС е изменена десет пъти¹³, като се прехвърлят средства към ОП „Иновации и конкурентоспособност“ в подкрепа на мерки за минимизиране на отрицателните последици от разпространението на COVID-19, а впоследствие допълнително са обособени две приоритетни оси - 7 „Подкрепа за бежанците от Украйна в България“ и 8 „Подкрепа за МСП чрез инструмента SAFE“. Общият бюджет на програмата в края на 2023 г. възлиза на 1 668 504 608 евро, от които 1 439 963 913 евро са принос от ЕС, представляващи 12.9% от общата помощ на ЕС за периода 2014–2020 г. Към 31 декември 2023 г. по оперативната програма са изплатени средства в размер на 1 482 452 037 евро¹⁴, от които 1 322 711 928 евро са средства от ЕС. Степента на усвояване¹⁵ на средствата от ЕС по програмата достига 91.9% в края на 2023 г.

ТАБЛ. 5: БЮДЖЕТ НА ОП „ОКОЛНА СРЕДА“, ЕВРО

Приоритет/приоритетна ос	Бюджет	За сметка на ЕС	Национално съфинансирание
Води	791 028 092	672 373 878	118 654 214
Отпадъци	207 804 748	176 634 035	31 170 713
Натура 2000 и биоразнообразие	85 980 607	73 083 515	12 897 092
Превенция и управление на риска от наводнения и свлачища	83 120 638	70 652 542	12 468 096
Подобряване на качеството на атмосферния въздух	300 376 856	255 320 327	45 056 529
Техническа помощ	39 654 150,00	33 706 027	5 948 123
Подкрепа за бежанците от Украйна в България	15 639 517	13 293 589	2 345 928
Подкрепа за МСП чрез инструмента SAFE	144 900 000	144 900 000	0
всичко	1 668 504 608	1 439 963 913	228 540 695

¹³ Решение за изпълнение на ЕК C(2016)6904 от 26.10.2016 г.; Решение за изпълнение ЕК C(2018) 7387 от 31.10.2018 г.; Решение за изпълнение на ЕК C(2019) 8408 от 19.11.2019 г.; Решение за изпълнение на ЕК C(2020) 4105 от 16.06.2020 г.; Решение за изпълнение на ЕК C(2022) от 22.08.2022 г.; Решение за изпълнение на ЕК C(2022) 7660 от 21.10.2022 г.; Решение за изпълнение на ЕК C(2023) 3106 от 04.05.2023 г.; Решение за изпълнение на ЕК C(2023) 5883 от 25.08.2023 г.; Решение за изпълнение на ЕК C(8696) от 07.12.2023 г.

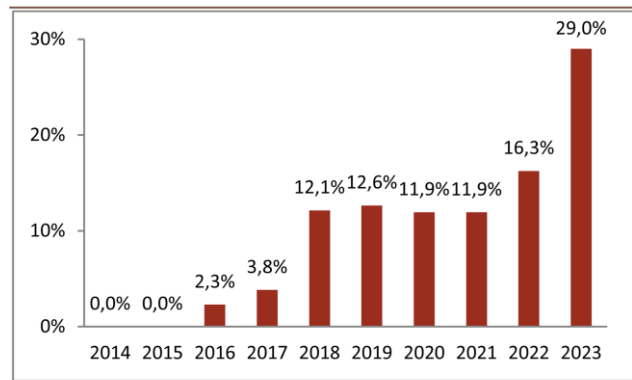
¹⁴ По данни от ИСУН.

¹⁵ Съотношението между реално разплатените средства от ЕС и бюджета за сметка на ЕС по програмата. Наблюдаваното към 31 декември 2023 г. изпълнение на програмата не е окончателното за програмния период, въпреки че на 31 декември 2023 г. е изтекъл срокът за допустимост на разходи по програмата.

ОПОС предвижда интервенции основно в екологична инфраструктура. Към 2023 г. преките ефекти от изпълнението ѝ са концентрирани предимно по линия на увеличаване на частните инвестиции (с 1.5%), а оттам и на вноса на стоки и услуги поради необходимостта от внос на част от необходимите за реализацията на инвестициите суровини и инвестиционни стоки. Същевременно се наблюдават и въздействия, характерни за инвестициите в инфраструктура, а именно – краткосрочно и средносрочно положително влияние върху броя на заетите и ръста на БВП във връзка със строителството на инфраструктура. В допълнение, косвено се увеличава търсенето на стоки за междинно потребление, свързано с изграждането на екологична инфраструктура, в други сектори на икономиката. В резултат на разширяването на икономическата дейност се привличат и допълнителни частни инвестиции в икономиката на страната. Нарасналото търсене на труд се отразява и в известно увеличение на средната работна заплата, което води и до нарастване на частното потребление, което към края на 2023 г. е оценено на 0.7% над базисния сценарий.

В дългосрочен план направените инвестиции ще допринесат за по-добри условия за правене на бизнес и подобряване на качеството на живот в населените места, а оттам и за нарастване на производството в страната и подобряване на конкурентните позиции на българските фирми. Едно от непосредствените влияния на инвестиционните разходи по линия на ОПОС е в посока на подобряване на условията за туристическа дейност в българските региони и потенциала за привличане на инвестиции в този сектор. Инвестициите в екологична инфраструктура ще повлияят положително и върху разширяването на т.нар. зелена икономика, която включва сектори като преработката на отпадъци и по-ефективно използване на природните ресурси. Всички тези дългосрочни влияния върху икономиката на страната ще се отразят положително и върху останалите показатели като заетост, безработица, средна работна заплата, износ, частни инвестиции и държавен бюджет.

ФИГ. 13: РИТМИЧНОСТ* НА УСВОЯВАНЕ НА СРЕДСТВАТА ПО ОП „ОКОЛНА СРЕДА“

* Относителен дял на изплатените през дадена година средства спрямо общия размер на извършените през целия разглеждан период плащания.

Източник: ИСУН, изчисления АМС

ТАБЛ. 6: ЕФЕКТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОП „ОКОЛНА СРЕДА“

Макроикономически показател	Ефект към 2023 г. ¹⁶
БВП	0.7%
Износ на стоки и услуги	0.03%
Внос на стоки и услуги	2.4%
Текуща сметка (% от БВП)	-0.8 п.п.
Частно потребление	0.9%
Частни инвестиции	1.5%
Заетост (15-64 г.)	0.8%
Коефициент на безработица (15-64 г.)	-0.3 п.п.
Средна работна заплата	0.6%
Инфлация по ХИПЦ	0.2%
Бюджетен баланс (% от БВП)	0.05 п.п.

Източник: АМС, СИБИЛА 2.0

2.3 ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РЕГИОНИ В РАСТЕЖ“

ОП „Региони в растеж“ (ОПРР) за периода 2014–2020 г. е одобрена от Европейската комисия на 15.06.2015 г. През 2021 г. е получен достъп до допълнителни средства в размер на 66 095 345 евро по линия на инструмента REACT-EU с цел предоставяне на подкрепа за смекчаване на последиците от пандемията от COVID-19³. Съгласно последното десето изменение на ОПРР¹⁷, общият бюджет на програмата е 1 599 658 798 евро, от които 1 377 800 138 евро са принос на ЕС, представляващи 12.4% от общата помощ на ЕС за периода 2014-2020 г. Към 31 декември 2023 г. по оперативната програма са изплатени средства по всички приоритетни оси на програмата в размер на 1 466 515 798 евро, от които 1 271 924 181 евро от ЕС¹⁸. В резултат на това степента на усвояване¹⁹ на средствата от ЕС по програмата в края на 2023 г. е 92.3%.

¹⁶ Общ ефект с натрупване от 2014 г. до края на 2023 г.

¹⁷ Одобрено от ЕК през м. ноември 2023 г.

¹⁸ По данни от ИСУН.

¹⁹ Съотношението между реално разплатените средства от ЕС и бюджета за сметка на ЕС по програмата. Наблюдаваното към 31 декември 2023 г. изпълнение на програмата не е окончателното за програмния период, въпреки че на 31 декември 2023 г. е изтекъл срокът за допустимост на разходи по програмата.

ТАБЛ. 7: БЮДЖЕТ НА ОП „РЕГИОНИ В РАСТЕЖ“, ЕВРО

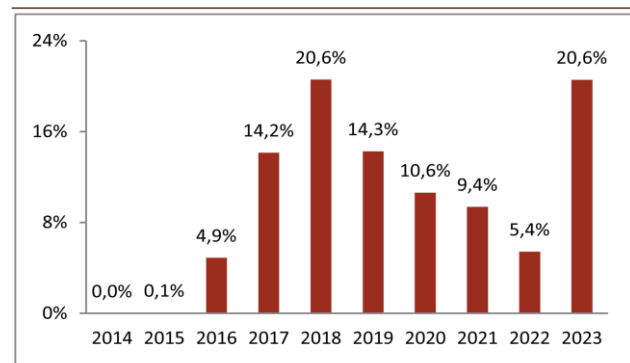
Приоритет/приоритетна ос	Бюджет	За сметка на ЕС	Национално съфинансиране
Устойчиво и интегрирано градско развитие	767 703 870	652 548 289	115 155 581
Подкрепа за енергийна ефективност в опорни центрове в периферните райони	107 418 046	91 305 339	16 112 707
Регионална образователна инфраструктура	86 775 155	73 758 881	13 016 274
Регионална здравна инфраструктура	102 715 625	87 308 281	15 407 344
Регионална социална инфраструктура	29 712 538	25 255 656	4 456 882
Регионален туризъм	64 482 246	54 809 908	9 672 338
Регионална пътна инфраструктура	260 383 976	221 326 377	39 057 599
Техническа помощ	59 866 218	50 886 283	8 979 935
Подкрепа за здравната система за справяне с кризи	31 735 630	31 735 630	0
Подкрепа за МСП, които са особено засегнати от увеличения на цените на енергията	54 505 779	54 505 779	0
Подкрепа за МСП, които са особено засегнати от увеличения на цените на енергията	34 359 715	34 359 715	0
всичко	1 599 658 798	1 377 800 138	221 858 660

Източник: ОП „Региони в растеж“ 2014–2020

ОПРР има основен фокус върху изграждането на инфраструктура на местно равнище. В края на 2023 г. се наблюдават непосредствени преки ефекти върху частните инвестиции (увеличение с 1.4%) и вноса (увеличение с 2.6%), свързани с реализация на инвестиционните намерения, които са характерни за програмите, ангажирани основно с изграждане на инфраструктурни обекти. В резултат на приключване на строителна дейност в края на 2023 г., се наблюдава увеличение на икономическия растеж (+0.8%) в сравнение със сценария без инвестиции в тази област. По линия както на преки, така и на косвени въздействия, в средносрочен план, се очаква това да доведе до допълнителен ръст на частните инвестиции и по-висока заетост, както и съответно до временно намаляване на безработицата. Нарасналото търсене на работна ръка ще има известен принос към повишаване на средната работна заплата, което ще рефлектира във временен ръст на частното потребление.

В дългосрочна перспектива нетният ефект от ОПРР ще е изразено положителен, предвид подобрената бизнес среда и възможностите за дългосрочен и устойчив растеж. Целенасочени инвестиции в подходяща инфраструктура за регионите допринасят за по-равномерно разпределен и устойчив дългосрочен растеж. Изграждането и обновлението на значителен брой социална инфраструктура спомага за подобряване на условията за живот в градовете, а това ще увеличи привлекателността им за хора с висока квалификация. Това от своя страна е предпоставка за увеличение на местния потенциал за привличане на инвестиции и създаване на качествени работни места. Подобряването на качеството на живот в градовете води и до създаване на условия за развитие на туристическия сектор. Всичко това създава предпоставки и за намаляване на бедността и социалното изключване.

ФИГ. 14: РИТМИЧНОСТ* НА УСВОЯВАНЕ НА СРЕДСТВАТА ПО ОП „РЕГИОНИ В РАСТЕЖ“

* Относителен дял на изплатените през дадена година средства спрямо общия размер на извършените през целия разглеждан период плащания.

Източник: ИСУН, изчисления АМС

ТАБЛ. 8: ЕФЕКТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОП „РЕГИОНИ В РАСТЕЖ“

Макроикономически показатели	Ефект към 2023 г. ²⁰
БВП	0.8%
Износ на стоки и услуги	0.02%
Внос на стоки и услуги	2.6%
Текуща сметка (% от БВП)	-1.5 п.п.
Частно потребление	1.0%
Частни инвестиции	1.4%
Заетост (15-64 г.)	0.9%
Коефициент на безработица (15-64 г.)	-0.4 п.п.
Средна работна заплата	0.8%
Инфлация по ХИПЦ	0.3%
Бюджетен баланс (% от БВП)	-0.04 п.п.

Източник: АМС, СИБИЛА 2.0

²⁰ Общ ефект с натрупване от 2014 г. до края на 2023 г.

2.4 ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ“

Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (ОПНОИР) за периода 2014–2020 г. е одобрена от Европейската комисия с Решение С (2015) 1011 на 19 февруари 2015 г. Общият първоначален бюджет на програмата е 701 177 274 евро, от които 596 000 681 евро са принос от ЕС. Одобрени са общо шест изменения на ОПНОИР, като са прехвърлени средства към ОП „Иновации и конкурентоспособност“ и ОП „Развитие на човешките ресурси“, както и между приоритетни оси на програмата. Общият бюджет на програмата в края на 2023 г. е 686 723 339 евро, от които 595 110 177 са средства от ЕС, което представлява 5.3% от общата помощ на ЕС за периода 2014–2020 г. Изпълнението на програмата започва през 2016 г. Към 31 декември 2023 г. са извършени плащания към бенефициенти на стойност 649 587 809 евро по всички приоритетни оси, от които 563 585 417 евро²¹ финансиране от ЕС. Общо 94.7% от европейските средства по програмата са усвоени²² към декември 2023 г.

ТАБЛ. 9: БЮДЖЕТ НА ОП „НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ“, ЕВРО

Приоритет/приоритетна ос	Бюджет	За сметка на ЕС	Национално съфинансиране
Научни изследвания и технологично развитие	197 692 605	168 038 714	29 653 891
Образование и учене през целия живот	272 124 471	231 305 800	40 818 671
Образователна среда за активно социално приобщаване	116 031 848	98 627 070	17 404 778
Техническа помощ	24 905 474	21 169 652	3 735 822
Равен достъп до училищно образование в условията на кризи	51 968 941	51 968 941	0
Подкрепа за МСП чрез инструмента SAFE	19 950 497	19 950 497	0
Подкрепа за МСП чрез инструмента SAFE (REACT-EU)	4 049 503	4 049 503	0
всичко	686 723 339	595 110 177	91 613 162

Източник: ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020

ОПНОИР се очаква да има ключово значение за дългосрочното развитие на страната. Сред приоритетите, които са заложи в нея, са повишаването на качеството на научните изследвания и развитието на иновациите и подобряването на качеството и достъпа до образование и обучение. Оценените (предимно краткосрочни) ефекти от реализацията на интервенциите не са съществени, с изключение на повишаването на частните инвестиции с 1%.

²¹ По данни от ИСУН

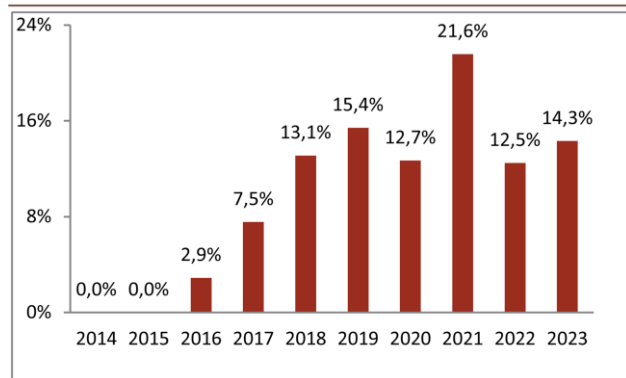
²² Съотношението между реално разплатените средства от ЕС и бюджета за сметка на ЕС по програмата. Наблюдаваното към 31 декември 2023 г. изпълнение на програмата не е окончателното за програмния период, въпреки че на 31 декември 2023 г. е изтекъл срокът за допустимост на разходи по програмата.

В средносрочен и дългосрочен план именно нарастването на частните инвестиции ще е свързано с подобряване на качеството на икономическия растеж в няколко различни направления. От една страна ще се наблюдава намаляване на несъответствията между търсене и предлагане на работна ръка в резултат от подобреното качество на образованието и намаляването на броя на отпадналите от обучение ученици.

Това се очаква да подобри показателите за заетост и безработица сред най-засегнатите групи от населението и по този начин да допринесе за подобряване на показателите за социално включване и бедност. От друга страна, в резултат от инвестициите в наука, част от въздействието на програмата ще бъде концентрирано във високотехнологични сектори по линия на подобряване на иновационната активност. Генерираната заетост по тази линия най-вероятно ще бъде насочена към разкриване на висококвалифицирани работни места, което ще допринесе и до известно увеличение на заплащането в тези сектори и съответно до увеличение на средната заплата за страната.

В дългосрочен план, положителните ефекти от програмата се очаква значително да нарастват в резултат на инвестициите в подобряване на човешкия капитал и технологично развитие, като ще доведат до устойчив икономически растеж в сектори, произвеждащи висока добавена стойност. Очаква се и постигане на цялостно подобрене на производителността на труда и капитала в икономиката. Всичко това ще се отрази на конкурентоспособността на икономиката и ще доведе до увеличение на износа, разкриване на повече висококвалифицирани работни места и по-висок темп на нарастване на средната работна заплата. Приходите в държавния бюджет ще се увеличат чувствително в резултат на реализирания икономически растеж.

ФИГ.15: РИТМИЧНОСТ* НА УСВОЯВАНЕ НА СРЕДСТВАТА ПО ОП „НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ“

* Относителен дял на изплатените през дадена година средства спрямо общия размер на извършените през целия разглеждан период плащания.

Източник: ИСУН, изчисления АМС

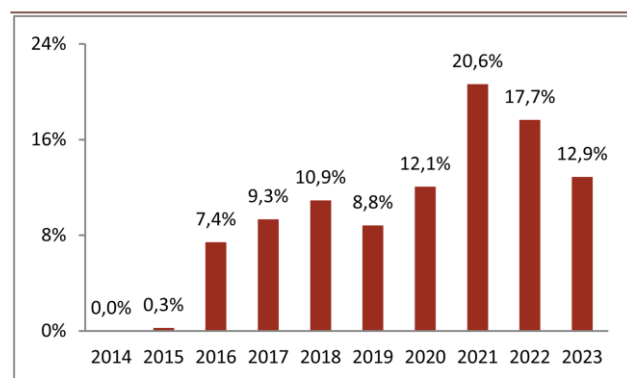
ТАБЛ. 10: ЕФЕКТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОП „НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ“

Макроикономически показател	Ефект към 2023 г. ²³
БВП	0.1%
Износ на стоки и услуги	0.0%
Внос на стоки и услуги	0.3%
Текуща сметка (% от БВП)	-0.3 п.п.
Частно потребление	0.1%
Частни инвестиции	1.0%
Заетост (15-64 г.)	0.1%
Коефициент на безработица (15-64 г.)	-0.1 п.п.
Средна работна заплата	0.1%
Инфлация по ХИПЦ	0.1%
Бюджетен баланс (% от БВП)	0.02 п.п.

Източник: АМС, СИБИЛА 2.0

2.5 ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „ИНОВАЦИИ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ“

Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ (ОПИК) за периода 2014–2020 г. е одобрена от Европейската комисия с Решение С (2015) 1699 на 13 март 2015 г. с общ бюджет на програмата 1 390 135 903 евро, от които 1 181 615 516 евро са принос от ЕС. През програмния период са одобрени седем изменения на програмата, свързани с прехвърляне на финансови средства от ОП „Околна среда“, ОП „Транспорт и транспортна инфраструктура“ и ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“, прехвърляне на финансови средства между приоритетни оси на ОПИК, както и обособяването на нови приоритетни оси на програмата. Отчитайки измененията²⁴ на програмата, общият бюджет на ОПИК в края на 2023 г. е 1 655 425 001 евро, от които 1 443 375 935 евро са

ФИГ. 16: РИТМИЧНОСТ* НА УСВОЯВАНЕ НА СРЕДСТВАТА ПО ОП „ИНОВАЦИИ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ“

* Относителен дял на изплатените през дадена година средства спрямо общия размер на извършените през целия разглеждан период плащания.

²³ Общ ефект с натрупване от 2014 г. до края на 2023 г.

²⁴ Решение С (2015) 6759 от 30 септември 2015 г.; Решение № С(2018) 8712 от 11 декември 2018 г.; Решение № С(2020) 8396 от 25 ноември 2020 г.; Решение № С(2021) 6034 от 9 август 2021 г.; Решение № С (2022) 4065 от 10 юни 2022 г.; Решение № С (2022) 9261 от 6 декември 2022 г.

европейско финансиране, което представлява 13.0% от общата помощ на ЕС за периода 2014–2020 г. Към 31 декември 2023 г. са извършени плащания към бенефициенти в размер на 1 637 489 552 евро²⁵, от които 1 432 712 456 евро от ЕС. Степента на усвояване²⁶ на средствата от ЕС по програмата в края на 2023 г. възлиза на 99.3%.

ТАБЛ. 11: БЮДЖЕТ НА ОП „ИНОВАЦИИ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ“, ЕВРО

Приоритет/приоритетна ос	Бюджет	За сметка на ЕС	Национално съфинансиране
Технологично развитие и иновации	116 038 803	98 632 982	17 405 821
Предприемачество и капацитет за растеж на МСП	972 610 310	826 718 763	145 891 547
Енергийна и ресурсна ефективност	242 141 593	205 820 354	36 321 239
Премахване на пречките в областта на сигурността на доставките на газ	41 311 545	35 114 813	6 196 732
Техническа помощ	41 558 180	35 324 453	6 233 727
Възстановяване на МСП	158 447 973	158 447 973	0
Действия по линия на сближаването за бежанците в Европа (CARE)	30 166 715	30 166 715	0
Подкрепа за МСП чрез Инструмента SAFE	36 452 857	36 452 857	0
Подкрепа за МСП чрез Инструмента SAFE REACT EU	16 697 025	16 697 025	0
всичко	1 655 425 001	1 443 375 935	212 049 066

Източник: ОП „Иновации и конкурентоспособност“ 2014-2020

ОПИК е пряко насочена към подобряване на конкурентните позиции на българските предприятия. В края на 2023 г. по реализираните интервенции се отчитат някои краткосрочни ефекти по основните макроикономически показатели, като най-значително е отражението върху частните инвестиции, последвано от ефектите върху частно потребление и средната работна заплата.

Поради спецификата на инвестициите по линия на оперативната програма, при нея се наблюдава слабо влияние върху увеличението на износа (0.5%) дори в краткосрочен план, по линия на разширяване на производството. Ръстът в частните инвестиции и износа, от своя страна, е свързан в определена степен и с нарастване на вноса на стоки за междинно потребление (1.4%), които не са налични на местния пазар. В дългосрочен план, нетният ефект върху платежния баланс на страната се очаква да е положителен, тъй като износьт ще нараства с по-високи темпове от вноса, което ще е резултат от направените инвестиции по програмата и съответно нарасналото производство. Нетният ефект върху бюджетния баланс не е отрицателен, въпреки необходимостта от съфинансиране на някои от интервенциите по програмата.

²⁵ По данни от ИСУН

²⁶ Съотношението между реално разплатените средства от ЕС и бюджета за сметка на ЕС по програмата. Наблюдаваното към 31 декември 2023 г. изпълнение на програмата не е окончателното за програмния период, въпреки че на 31 декември 2023 г. е изтекъл срокът за допустимост на разходи по програмата.

Наблюдаваният положителен (макар и скромнен) принос към държавния бюджет също е в резултат на нарасналото производство.

В средносрочен план сред най-значимите ефекти по отношение на макроикономическата среда в страната се очаква да бъдат тези по линия на увеличаване на частните инвестиции в резултат на изпълнението на програмата, като подобни ефекти се наблюдават дори в краткосрочен план, оценени кумулативно на 2.9% към края на 2023 г. Част от ефектите по линия на нарастване на заетостта също са свързани с разкриване на висококвалифицирани работни места във връзка с инвестициите в иновации.

В дългосрочен план ще се наблюдават и допълнителни ефекти от интервенциите, свързани с увеличеното производство. Подобрените конкурентни позиции ще доведат до по-съществено увеличение на износа и по-високи приходи в бюджета. Увеличеното търсене на стоки за междинно потребление, в случай че е насочено към местния пазар, също така ще доведе до нарастване на производството в други сектори на икономиката.

ТАБЛ. 12: ЕФЕКТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОП „ИНОВАЦИИ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ“

Макроикономически показател	Ефект към 2023 г. ²⁷
БВП	0.8%
Износ на стоки и услуги	0.5%
Внос на стоки и услуги	1.4%
Текуща сметка (% от БВП)	-0.1 п.п.
Частно потребление	1.0%
Частни инвестиции	2.9%
Заетост (15-64 г.)	0.8%
Коефициент на безработица (15-64 г.)	-0.4 п.п.
Средна работна заплата	0.9%
Инфлация по ХИПЦ	0.3%
Бюджетен баланс (% от БВП)	0.1 п.п.

Източник: АМС, СИБИЛА 2.0

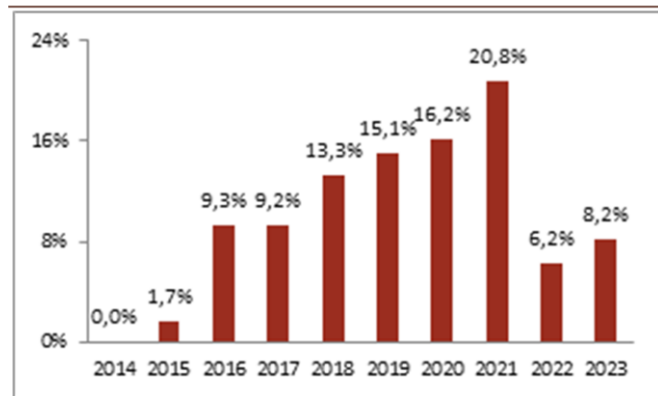
2.6 ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“

ОП „Развитие на човешките ресурси“ (ОПРЧР) за периода 2014–2020 г. е одобрена от Европейската комисия на 27.11.2014 г. Първоначално общият бюджет на програмата е 1 092 248 077 евро, от които 938 665 315 евро са принос на ЕС. В рамките на програмния период Европейската комисия е одобрила осем изменения на програмата, които са свързани с обособяването на нови приоритетни оси, увеличаването на бюджета на програмата с финансов

²⁷ Общ ефект с натрупване от 2014 г. до края на 2023 г.

ресурс пренасочен от ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ и от ОП „Добро управление“, както и по линия на REACT-EU, с цел предоставяне на подкрепа за смекчаване на последиците от пандемията от COVID-19, както и за компенсация на уязвими домакинства за ръста на цените на енергийните ресурси вследствие на военната агресия на Русия в Украйна. Отчитайки измененията на програмата, общият бюджет в края на 2023 г. се равнява на 1 372 016 142 евро, представляващи 10.8% от общата помощ на ЕС за периода 2014-2020 г. Към 31 декември 2023 г. реално изплатените средства по програмата възлизат на 1 310 467 875 евро²⁸, в т.ч. 1 150 463 840 евро за сметка на ЕС по всички приоритетни оси. Степента на усвояване²⁹ на средствата от ЕС по програмата достига 95.3%.

ФИГ. 17: РИТМИЧНОСТ* НА УСВОЯВАНЕ НА СРЕДСТВАТА ПО ОП „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“

* Относителен дял на изплатените през дадена година средства спрямо общия размер на извършените през целия разглеждан период плащания.

Източник: ИСУН, изчисления АМС

ТАБЛ. 13: БЮДЖЕТ НА ОП „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“, ЕВРО

Приоритет/приоритетна ос	Бюджет	За сметка на ЕС	Национално съфинансиране
Подобряване на достъпа до заетост и качеството на работните места	718 806 640	619 276 930	99 529 710
Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване	368 183 657	312 956 108	55 227 549
Модернизация на институциите в сферата на социалното включване, здравеопазването, равните възможности и недискриминацията и условията на труд	39 442 724	33 526 315	5 916 409
Транснационално сътрудничество	9 061 197	8 608 137	453 060
Техническа помощ	26 505 210	22 529 428	3 975 782
Подкрепа за преодоляването на последиците от кризата, предизвикана от пандемията от covid-19, и подготовка за екологично, цифрово и устойчиво възстановяване на икономиката	184 773 783	184 773 783	0
Подкрепа на уязвими домакинства - SAFE	25 242 931	25 242 931	0
всичко	1 372 016 142	1 206 913 632	165 102 510

Източник: ОП „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020

ОПРЧР е преобладаващо насочена към подобряване на характеристиките на работната сила, а оттук и към подобряване на конкурентоспособността на българското производство. В края на 2023 г., поради характера на интервенциите по ОПРЧР, които са насочени преобладаващо към

²⁸ Източник: ИСУН.

²⁹ Съотношението между реално изплатените средства от ЕС и бюджета за сметка на ЕС по програмата. Наблюдаваното към 31 декември 2023 г. изпълнение на програмата не е окончателното за програмния период, въпреки че на 31 декември 2023 г. е изтекъл срокът за допустимост на разходи по програмата.

подобряване на човешкия капитал, се наблюдава значително положително въздействие върху пазара на труда и кумулативно увеличение с 6.1% на БВП в сравнение със сценария без финансовия ресурс по програмата. За разглеждания период са реализирани, както мерки във връзка с подобряването на човешкия капитал, така и за създаване на работни места. Последният тип мерки сравнително бързо проявяват своя ефект върху икономиката, като чрез нарастване на вложения труд в икономиката в краткосрочен план се регистрира увеличено производство. През разглеждания период са реализирани и мерки за подобряване на институционалния капацитет, които също влияят положително върху пазара на труда. Общият ефект с натрупване от 2014 г. до 2023 г. върху общата заетост от изпълнените проекти достига 11.6%. Симулациите показват също така намаление на коефициента на безработица под базисния сценарий, както и положително въздействие върху средната работна заплата от 15.2%. Интервенциите по линия на създаване на заетост водят до ръст на частното потребление и съответно увеличение на търсенето на български продукти. Това е съпроводено от леко нарастване на ценовото равнище с 3.1% спрямо сценария без средства от ЕСИФ за периода 2014-2023 г. В резултат на увеличеното производство, както и поради необходимостта от съфинансиране на реализираните интервенции по програмата, се наблюдава и стимулиране на частните инвестиции с 7.4% за целия период. В краткосрочен план програмата се отразява и върху текущата сметка на платежния баланс, като към 2023 г. нетният ефект от нейната реализация е отрицателен. Това е резултат от положителните ефекти върху потреблението и частните инвестиции, които, поради отворения характер на икономиката, водят в краткосрочен план до увеличение на вноса. В средносрочен и дългосрочен план, обаче, се очаква ефектът да смени своя знак в резултат на подобрената конкурентоспособност.

ТАБЛ. 14: ЕФЕКТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОП „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“

Макроикономически показател	Ефект към 2023 г. ³⁰
БВП	6.1%
Износ на стоки и услуги	-0.2%
Внос на стоки и услуги	0.9%
Текуща сметка (% от БВП)	-0.6 п.п.
Частно потребление	7.4%
Частни инвестиции	8.0%
Заетост (15-64 г.)	11.6%
Коефициент на безработица (15-64 г.)	-5.1 п.п.
Средна работна заплата	15.2%
Инфлация по ХИПЦ	3.1%
Бюджетен баланс (% от БВП)	0.9 п.п.

Източник: АМС, СИБИЛА 2.0

В дългосрочен план програмата ще допринесе съществено за по-балансиран и устойчив растеж и намаляване на социалните различия. Увеличените частни инвестиции и нарасналото потребление създават условия за разширяване на търсенето на българското производство на местните пазари, което ще се отрази в цялостно нарастване на икономическата активност. В тази посока ще влияе и подобряването на качеството на човешкия капитал, като в резултат на това

³⁰ Общ ефект с натрупване от 2014 г. до края на 2023 г.

ще намалее значително разликата в темповете на растеж на вноса и износа в резултат от инвестициите по линия на ОПРЧР. Следва да се открие и социалната функция на оперативната програма, т.к. тя съдържа нарочни мерки за социално включване и насърчаване на социалната икономика. Ето защо, наред с осигуряването на повече и по-качествена заетост, тя влияе положително и върху намаляването на бедността, намаляването на безработицата и включването на пазара на труда на хората със специфични потребности.

2.7 ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ“

Оперативна програма „Добро управление“ (ОПДУ) за периода 2014–2020 г. е одобрена от Европейската комисия с Решение С (2015) 1010 на 19 февруари 2015 г. През програмния период Европейската комисия е одобрила пет изменения на ОПДУ, свързани с намаляване на бюджета на програмата, като се пренасочва финансов ресурс към ОП „Развитие на човешките ресурси“, както и прехвърлянето на финансов ресурс между приоритетните оси и създаването на нови приоритетни оси, като по една от осите съфинансирането е 100% европейско, което от своя страна също води до намаление на общия бюджет на ОПДУ.

В края на 2023 г. общият бюджет на програмата възлиза на 279 857 582 евро, от които 238 398 862 евро са принос от ЕС, представляващи 2.1% от общата помощ на ЕС за периода 2014–2020 г. Към 31 декември 2023 г. са извършени плащания към бенефициенти на стойност 261 498 058³¹ евро, от които 225 883 352 евро от ЕС. Степента на усвояване³² на средствата от ЕС по програмата достига 94.8% към края на 2023 г.

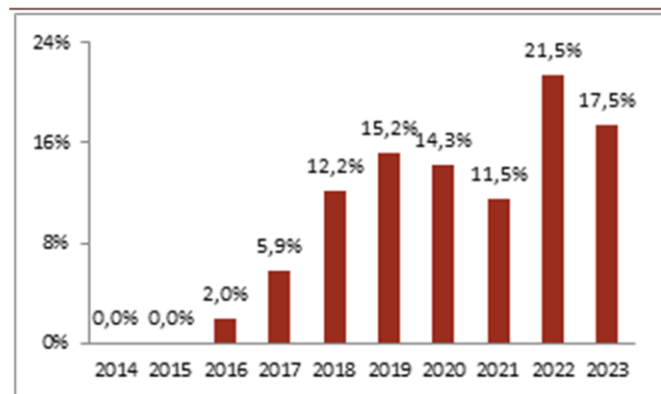
ТАБЛ. 15: БЮДЖЕТ НА ОП „ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ“, ЕВРО

Приоритет/приоритетна ос	Бюджет	За сметка на ЕС	Национално съфинансиране
Административно обслужване и е-управление	110 023 358	93 519 854	16 503 504
Ефективно и професионално управление в партньорство с гражданското общество и бизнеса	42 101 676	35 786 424	6 315 252
Прозрачна и ефективна съдебна система	21 316 672	18 119 171	3 197 501

³¹ По данни от ИСУН

³² Съотношението между реално разплатените средства от ЕС и бюджета за сметка на ЕС по програмата.

ФИГ. 18: РИТМИЧНОСТ* НА УСВОЯВАНЕ НА СРЕДСТВАТА ПО ОП „ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ“

* Относителен дял на изплатените през дадена година средства спрямо общия размер на извършените през целия разглеждан период плащания.

Източник: ИСУН, изчисления АМС

Техническа помощ за управлението на ЕСИФ	71 743 360	60 981 856	10 761 504
Техническа помощ	11 556 120	9 822 702	1 733 418
Действия по линия на сближаването за бежанците в Европа (CARE)	19 650 271	16 702 730	2 947 541
Подкрепа за МСП чрез инструмента SAFE	3 466 125	3 466 125	0.00
всичко	279 857 582	238 398 862	41 458 720

Източник: ОП „Добро управление“ 2014-2020

ОПДУ е основно насочена към подобряване на работата на държавните институции, както и на диалога с гражданското общество. В резултат на това в средносрочен и дългосрочен план се очаква изпълнението на програмата да рефлектира положително върху инвестиционния климат в страната, а оттам върху цялостната икономическа активност. Това въздействие ще се изрази в нарастване на частните инвестиции и съответно на икономическия растеж, като ефектът върху двата макроикономически показателя към края на 2023 г. възлиза на увеличение, респ. с 0.2% и 0.1%. Подобрената бизнес среда се очаква да допринесе и за създаване на нови предприятия и за разширяване на дейността на вече съществуващите, а оттам и до по-висок икономически растеж. Въздействието по линия на интервенциите по ОПДУ в дългосрочен план ще нараства значително, като подобрените условия за бизнес ще допринесат за привличане на нови инвестиции и създаване на нови работни места.

ТАБЛ. 16: ЕФЕКТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОП „ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ“

Макроикономически показател	Ефект към 2023 г. ³³
БВП	0.1%
Износ на стоки и услуги	0.3%
Внос на стоки и услуги	0.2%
Текуща сметка (% от БВП)	-0.1 п.п.
Частно потребление	0.1%
Частни инвестиции	0.2%
Заетост (15-64 г.)	0.1%
Коефициент на безработица (15-64 г.)	-0.1 пп
Средна работна заплата	0.2%
Инфлация по ХИПЦ	0.1%
Бюджетен баланс (% от БВП)	0.03 п.п.

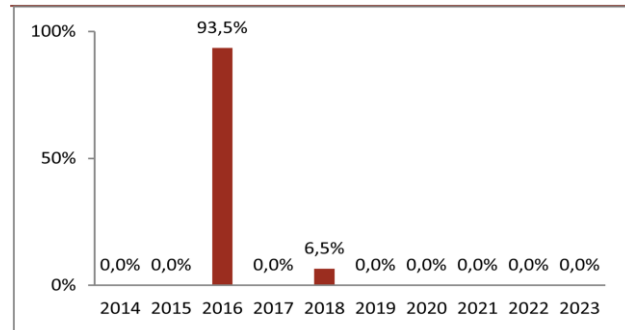
Източник: АМС, СИБИЛА 2.0

³³ Общ ефект с натрупване от 2014 г. до края на 2023 г.

2.8 ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „ИНИЦИАТИВА ЗА МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ“

Оперативна програма „Инициатива за малки и средни предприятия“ (ОПМСП) за периода 2014–2020 г. е одобрена от Европейската комисия с Решение С(2015) 6948 на 12 октомври 2015 г. Общият бюджет на програмата е 102 000 000 евро, които са изцяло от ЕС и формират 0.9% от общата помощ от ЕС за програмния период 2014–2020 г. Към 31 декември 2023 г. изпълнението на програмата възлиза на 102 000 000 евро³⁴, от които всички средства са от ЕС по единствената приоритетна ос. Това представлява 100% изпълнение на програмата³⁵ към края на 2023 г.

ФИГ. 19: РИТМИЧНОСТ* НА УСВОЯВАНЕ НА СРЕДСТВАТА ПО ОП „ИНИЦИАТИВА ЗА МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ“

* Относителен дял на изплатените през дадена година средства спрямо общия размер на извършените през целия разглеждан период плащания.

Източник: ИСУН, изчисления АМС

ТАБЛ. 17: БЮДЖЕТ НА ОП „ИНИЦИАТИВА ЗА МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ“, ЕВРО

Приоритет/приоритетна ос	Бюджет	За сметка на ЕС	Национално съфинансиране
Подобряване на достъпа до дългово финансиране за МСП в България	102 000 000	102 000 000	0
всичко	102 000 000	102 000 000	0

Източник: ОП „Инициатива за малки и средни предприятия“ 2014-2020

ОПМСП финансира операции под формата на гаранции за отпускане на кредити за малките и средни предприятия. В краткосрочен план се наблюдава ефект върху частните инвестиции, който е резултат и от привлечения допълнителен финансов ресурс при реализирането на финансовите продукти.

В дългосрочен план ще се наблюдават и допълнителни ефекти от интервенциите, свързани с увеличеното производство. Подобрените конкурентни позиции ще доведат до по-съществено увеличение на износа и по-високи приходи в бюджета. Увеличеното търсене на стоки за междинно потребление, в случай че е насочено към местния пазар, също така ще доведе до нарастване на производството в други сектори на икономиката.

³⁴ По данни от ИСУН

³⁵ Съотношението между реално разплатените средства от ЕС и бюджета за сметка на ЕС по програмата.

ТАБЛ. 18: ЕФЕКТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОП „ИНИЦИАТИВА ЗА МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ“

Макроикономически показател	Ефект към 2023 г. ³⁶
БВП	0.06%
Износ на стоки и услуги	0.06%
Внос на стоки и услуги	0.03%
Текуща сметка (% от БВП)	0.00 п.п.
Частно потребление	0.08%
Частни инвестиции	0.01%
Заетост (15-64 г.)	0.06%
Коефициент на безработица (15-64 г.)	-0.03 п.п.
Средна работна заплата	0.15%
Инфлация по ХИПЦ	0.04%
Бюджетен баланс (% от БВП)	0.01 п.п.

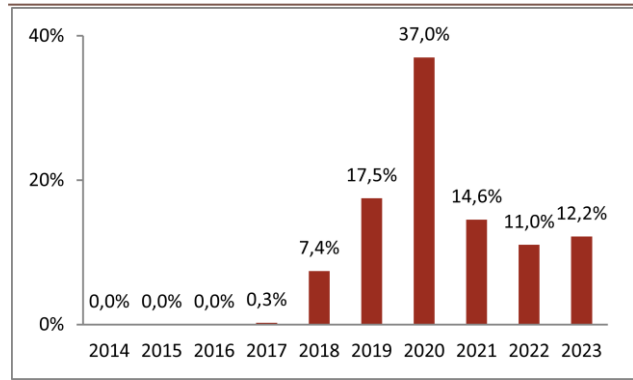
Източник: АМС, СИБИЛА 2.0

³⁶ Общ ефект с натрупване от 2014 г. до края на 2023 г.

2.9 ПРОГРАМА ЗА МОРСКО ДЕЛО И РИБАРСТВО

Програмата за морско дело и рибарство за периода 2014–2020 г. е одобрена от Европейската комисия на 13 ноември 2015 г. Първоначално общият бюджет на програмата е 113 543 227 евро, от които 88 066 622 евро са принос от ЕС. В резултат неизпълнението на правилото „n+3“ за 2018 г. е извършена промяна в бюджета на ПМДР и към декември 2023 г. той е в размер 104 194 678 евро, от които 80 823 727 са принос от ЕС. Към 31 декември 2023 г. са извършени плащания към бенефициенти на стойност 74 643 056 евро, от които 57 926 917 евро от ЕС, като степента на усвояване³⁷ на средствата от ЕС по програмата достига 71.7%³⁸ в края на 2023 г.

ФИГ. 20: РИТМИЧНОСТ* НА УСВОЯВАНЕ НА СРЕДСТВАТА ПО ПРОГРАМАТА ЗА МОРСКО ДЕЛО И РИБАРСТВО

* Относителен дял на изплатените през дадена година средства спрямо общия размер на извършените през целия разглеждан период плащания.

Източник: ИСУН, изчисления АМС

ТАБЛ. 19: БЮДЖЕТ НА ПРОГРАМАТА ЗА МОРСКО ДЕЛО И РИБАРСТВО, ЕВРО

Приоритет/приоритетна ос	Бюджет	За сметка на ЕС	Национално съфинансиране
Насърчаване на устойчиво в екологично отношение иновативно конкурентоспособно и основано на знания рибарство характеризиращо се с ефективно използване на ресурсите	21 770 762	15 892 511	5 878 251
Насърчаване на устойчивото в екологично отношение иновативно конкурентоспособно и основано на знания аквакултури с ефективно използване на ресурсите	18 644 668	13 983 501	4 661 167
Насърчаване на изпълнението на ОПОР	11 458 822	9 826 840	1 631 982
Увеличаване на заетостта и териториалното сближаване	18 805 550	15 984 717	2 820 832
Насърчаване на предлагането на пазара и преработването	23 756 077	17 817 058	5 939 019
Насърчаване на изпълнението на интегрираната морска политика	2 754 076	2 065 557	688 519
Техническа помощ	7 004 723	5 253 542	1 751 181
всичко	104 194 678	80 823 727	23 370 951

Източник: Програма за морско дело и рибарство 2014–2020

³⁷ Съотношението между реално разплатените средства от ЕС и бюджета за сметка на ЕС по програмата. Наблюдаваното към 31 декември 2023 г. изпълнение на програмата не е окончателното за програмния период, въпреки че на 31 декември 2023 г. е изтекъл срокът за допустимост на разходи по програмата.

³⁸ По данни на ИСУН.

В средносрочен и дългосрочен план сред съществените ефекти от реализацията на програмата се очаква да бъдат нарастване на производството увеличение на частните инвестиции и съответно на пазара на труда като приносът ѝ ще бъде съществен в рамките на сектор „Рибарство“. В дългосрочен план очакванията са за по-осезаемо проявление на положителното влияние на оперативната програма върху основните макроикономически показатели под формата на увеличена икономическа дейност повече заетост и подобрене на нетното въздействие върху платежния баланс и държавния бюджет.

Табл. 20: ЕФЕКТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА ЗА МОРСКО ДЕЛО И РИБАРСТВО

Макроикономически показател	Ефект към 2023 г. ³⁹
БВП	0.04%
Износ на стоки и услуги	0.02%
Внос на стоки и услуги	0.1%
Текуща сметка (% от БВП)	-0.03 п.п.
Частно потребление	0.05%
Частни инвестиции	0.2%
Заетост (15-64 г.)	0.04%
Коефициент на безработица (15-64 г.)	-0.02 п.п.
Средна работна заплата	0.03%
Инфлация по ХИПЦ	0.02%
Бюджетен баланс (% от БВП)	0.00 п.п.

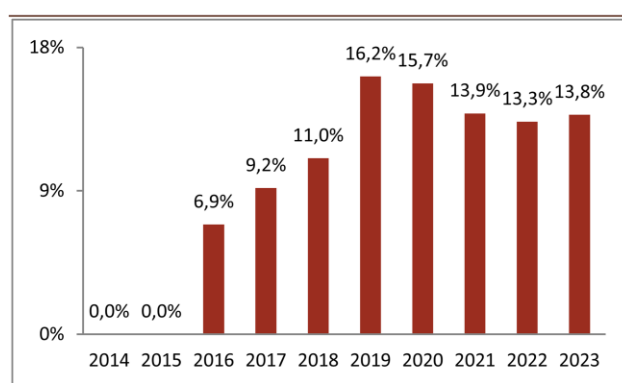
Източник: АМС, СИБИЛА 2.0

³⁹ Общ ефект с натрупване от 2014 г. до края на 2023 г.

3. Оценка на въздействието на Програмата за развитие на селските райони за периода 2014–2020 г.

Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) за периода 2014–2020 г. е одобрена от Европейската комисия на 26 май 2015 г. Съгласно шестнадесетото изменение на ПРСР, одобрено през м. декември 2023 г., общият бюджет на програмата е евро, от които 3 789 090 449 евро са принос от ЕС, представляващи 28.1% от общата помощ от ЕС за периода 2014–2020 г. Към 31 декември 2023 г. изпълнението на програмата е в напреднала фаза, като са извършени плащания към бенефициенти на стойност 2 659 241 730 евро⁴⁰, от които 2 154 315 745 евро от ЕС. В резултат на това степента на усвояване⁴¹ на средствата от ЕС по програмата възлиза на 68.8%. Следва да се отбележи, че изпълнението на програмата е удължено с две години⁴² и продължава до края на 2025 г.

ФИГ. 21: РИТМИЧНОСТ* НА УСВОЯВАНЕ НА СРЕДСТВАТА ПО ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

* Относителен дял на изплатените през дадена година средства спрямо общия размер на извършените през целия разглеждан период плащания.

Източник: ДФЗ, изчисления АМС

Програмата за развитие на селските райони концентрира сериозен финансов ресурс за модернизиране на земеделието и преодоляване на икономическото изоставане на селските райони. Целта е в резултат на интервенциите да се създадат възможности за местна заетост и подобряване на качеството на живот и съответно на национално ниво да се постигне по-балансиран икономически растеж. В резултат на изпълнението на програмата за разглеждания период към 2023 г. направените симулации показват положително отражение върху частните инвестиции в размер на 6.6% и влошаване на показателя за текущата сметка. Увеличението на вноса в резултат на изпълнението на програмата е сред най-непосредствените ефекти на макро ниво и е свързано с необходимостта от внос на суровини и инвестиционни стоки за пряка реализация на инвестиционните намерения. В краткосрочен план се наблюдава и скромно увеличаване на заетостта с 1.6%, а оттам и на частното потребление с 1.9% спрямо базисния сценарий. В средносрочен и дългосрочен план ефектите от направените инвестиции се очаква да имат по-съществен положителен принос, за разлика от наблюдаваното към момента скромно

⁴⁰ По данни на ДФЗ.

⁴¹ Съотношението между реално разплатените средства от ЕС и бюджета за сметка на ЕС по програмата.

⁴² Съгласно преходния регламент за ОСП (РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2020/2220 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 23 декември 2020 г.)

краткосрочно въздействие в резултат от увеличение на производството и съответно на износа и приходите в държавния бюджет.

ТАБЛ. 21: БЮДЖЕТ НА ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ, ЕВРО

Мярка	Бюджет	За сметка на ЕС	Национално съфинансиране
Трансфер на знания и действия за осведомяване.	14 188 889	12 770 000	1 418 889
Консултантски услуги, управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството.	2 625 000	2 231 250	393 750
Инвестиции в материални активи.	1 228 534 619	1 037 244 082	191 290 537
Възстановяване на потенциала за селскостопанска продукция, претърпял щети в резултат на природни бедствия и катастрофични събития	15 589 335	13 250 935	2 338 400
Развитие на стопанството и стопанската дейност.	156 675 074	140 480 575	16 194 499
Основни услуги и обновяване на селата в селските райони.	791 848 149	673 070 927	118 777 222
Инвестиции в развитието на горските площи и подобряване на жизнеспособността на горите.	37 231 493	31 568 991	5 662 502
Учредяване на групи и организации на производителите.	6 538 724	5 884 852	653 872
Агроекология и климат.	273 051 283	206 788 462	66 262 821
Биологично земеделие.	213 943 439	160 457 580	53 485 860
Плащания по „Натура-2000“ и Рамковата директива за водите.	198 276 037	148 707 028	49 569 009
Плащания за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения.	383 814 675	287 861 006	95 953 669
Хуманно отношение към животните.	22 331 536	18 981 806	3 349 730
Сътрудничество.	13 013 333	11 712 000	1 301 333
ВОМР (ЛИДЕР)	166 414 996	149 773 496	16 641 500
Техническа помощ.	65 477 734	55 656 074	9 821 660
Извънредно временно подпомагане за засегнати от кризата, предизвикана от COVID-19.	42 117 845	35 800 168	6 317 677
Извънредно временно подпомагане за засегнати от кризата, предизвикана от Руското нашествие в Украйна.	32 963 500	28 018 975	4 944 525
Тематична подпрограма по ПРСР 2014-2020	104 454 786	91 786 568	12 668 218
Финансов инструмент	20 000 000	17 000 000	3 000 000
всичко	3 789 090 449	3 129 044 775	660 045 674

Източник: Програма за развитие на селските райони 2014–2020

Изпълнението на ПРСР е навлязло във финалната си фаза, като с напредване на усвояването на финансовия ресурс се очаква ръст на заетостта в резултат от увеличената икономическа дейност, съответно намаляване на безработицата и нарастване на средната работна заплата. В резултат от изпълнението на ПРСР ще бъдат привлечени значителни по размер частни инвестиции основно в две направления – нарастване на допълнително привлечените инвестиции от бизнеса

в резултат от реализираните проекти за модернизация на материалната база по европейските фондове и допълнителен приток от инвестиции в резултат на търсенето на инвестиционни стоки и суровини във връзка с изграждането на местна инфраструктура.

В дългосрочен план очакванията са за ускорение на положителните ефекти върху икономическия растеж в резултат на увеличената производителност. Очаква се положителен принос върху текущата сметка в резултат на подобрените конкурентни позиции на сектор селско стопанство, което от своя страна ще подобри показателите, свързани с пазара на труда. Нетният принос към бюджета от реализираните инвестиции значително ще нарасне. Това ще е основно в резултат на по-високите данъчни приходи, вследствие от разширението на производството и по-високото частно потребление при увеличените доходи.

ТАБЛ. 22: ЕФЕКТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Макроикономически показател	Ефект към 2023 г. ⁴³
БВП	1.6%
Износ на стоки и услуги	0.1%
Внос на стоки и услуги	3.3%
Текуща сметка (% от БВП)	-1.2 п.п.
Частно потребление	1.9%
Частни инвестиции	6.6%
Заетост (15-64 г.)	1.6%
Коефициент на безработица (15-64 г.)	-0.7 п.п.
Средна работна заплата	1.4%
Инфлация по ХИПЦ	0.6%
Бюджетен баланс (% от БВП)	0.1 п.п.

Източник: АМС, СИБИЛА 2.0

⁴³ Общ ефект с натрупване от 2014 г. до края на 2023 г.

Приложение 1

ЕФЕКТИ ПО ПРИОРИТЕТНИ ОСИ НА ПРОГРАМНИТЕ ДОКУМЕНТИ ЗА ПЕРИОДА 2014–2020 г.

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА

„ТРАНСПОРТ И ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА“

МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ		ПРИОРИТЕТНА ОС				
		1	2	3	4	5
БВП	%	0.21	0.29	0.30	0.02	0.01
Износ на стоки и услуги	%	-0.01	-0.01	-0.02	0.00	0.04
Внос на стоки и услуги	%	1.33	0.36	0.08	0.08	0.03
Текуща сметка (% от БВП)	п.п.	-0.60	0.00	-0.02	-0.02	-0.01
Частно потребление	%	0.25	0.35	0.36	0.03	0.02
Частни инвестиции	%	0.45	0.55	0.45	0.06	0.01
Заетост (15-64 г.)	%	0.21	0.30	0.32	0.02	0.02
Коефициент на безработица (15-64 г.)	п.п.	-0.09	-0.13	-0.14	-0.01	-0.01
Средна работна заплата	%	0.15	0.26	0.36	0.01	0.02
Инфлация по ХИПЦ	%	0.06	0.10	0.14	0.01	0.01
Бюджетен баланс (% от БВП)	п.п.	-0.06	0.03	0.04	0.00	0.00

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „ОКОЛНА СРЕДА“

МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ		ПРИОРИТЕТНА ОС					
		1	2	3	4	5	6
БВП	%	0.38	0.12	0.02	0.04	0.15	0.02
Износ на стоки и услуги	%	-0.01	0.00	0.00	0.00	0.00	0.05
Внос на стоки и услуги	%	1.09	0.11	0.29	0.28	0.59	0.04
Текуща сметка (% от БВП)	п.п.	-0.31	0.03	-0.17	-0.16	-0.19	-0.01
Частно потребление	%	0.46	0.15	0.03	0.04	0.18	0.02
Частни инвестиции	%	0.77	0.27	0.06	0.08	0.34	0.01
Заетост (15-64 г.)	%	0.39	0.13	0.02	0.04	0.15	0.02
Коефициент на безработица (15-64 г.)	п.п.	-0.17	-0.06	-0.01	-0.02	-0.07	-0.01
Средна работна заплата	%	0.31	0.09	0.01	0.03	0.09	0.03
Инфлация по ХИПЦ	%	0.13	0.04	0.01	0.01	0.04	0.02
Бюджетен баланс (% от БВП)	п.п.	0.00	0.09	-0.02	-0.02	-0.01	0.00

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РЕГИОНИ В РАСТЕЖ“

МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛ		ПРИОРИТЕТНА ОС							
		1	2	3	4	5	6	7	8
БВП	%	0.44	0.07	0.06	0.04	0.02	0.02	0.01	0.14
Износ на стоки и услуги	%	-0.02	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.05	-0.01
Внос на стоки и услуги	%	1.91	0.07	0.10	0.12	0.02	0.13	0.04	0.27
Текуща сметка (от БВП)	п.п.	-1.16	-0.03	-0.05	-0.06	0.00	-0.07	-0.01	-0.14
Частно потребление	%	0.53	0.08	0.07	0.05	0.03	0.03	0.02	0.17
Частни инвестиции	%	0.76	0.12	0.10	0.08	0.04	0.04	0.01	0.25
Заетост (15-64 г.)	%	0.47	0.08	0.06	0.05	0.02	0.02	0.01	0.16
Коефициент на безработица (15-64 г.)	п.п.	-0.21	-0.03	-0.03	-0.02	-0.01	-0.01	-0.01	-0.07
Средна работна заплата	%	0.45	0.07	0.05	0.04	0.02	0.02	0.03	0.15
Инфлация по ХИПЦ	%	0.18	0.03	0.02	0.02	0.01	0.01	0.02	0.06
Бюджетен баланс (от БВП)	п.п.	-0.06	0.01	0.00	0.00	0.00	-0.01	0.00	0.00

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ“

МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛ		ПРИОРИТЕТНА ОС			
		1	2	3	4
БВП	%	0.10	0.01	0.00	0.01
Износ на стоки и услуги	%	0.00	-0.01	0.00	0.03
Внос на стоки и услуги	%	0.34	-0.05	-0.02	0.02
Текуща сметка (от БВП)	п.п.	-0.14	-0.09	-0.04	0.00
Частно потребление	%	0.12	0.01	0.00	0.01
Частни инвестиции	%	0.92	0.01	0.01	0.01
Заетост (15-64 г.)	%	0.11	0.01	0.00	0.01
Коефициент на безработица (15-64 г.)	п.п.	-0.05	0.00	0.00	0.00
Средна работна заплата	%	0.07	0.04	0.02	0.02
Инфлация по ХИПЦ	%	0.03	0.06	0.02	0.01
Бюджетен баланс (от БВП)	п.п.	0.01	0.01	0.00	0.00

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „ИНОВАЦИИ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ“

МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛ		ПРИОРИТЕТНА ОС				
		1	2	3	4	5
БВП	%	0.10	0.29	0.30	0.02	0.01
Износ на стоки и услуги	%	0.08	-0.01	-0.02	0.00	0.04
Внос на стоки и услуги	%	0.10	0.36	0.08	0.08	0.03
Текуща сметка (от БВП)	п.п.	0.00	0.00	-0.02	-0.02	-0.01
Частно потребление	%	0.12	0.35	0.36	0.03	0.02
Частни инвестиции	%	0.18	0.55	0.45	0.06	0.01
Заетост (15-64 г.)	%	0.11	0.30	0.32	0.02	0.02
Коефициент на безработица (15-64 г.)	п.п.	-0.05	-0.13	-0.14	-0.01	-0.01
Средна работна заплата	%	0.12	0.26	0.36	0.01	0.03
Инфлация по ХИПЦ	%	0.05	0.10	0.14	0.01	0.01
Бюджетен баланс (от БВП)	п.п.	0.02	0.03	0.04	0.00	0.00

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“⁴⁴

МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛ		ПРИОРИТЕТНА ОС				
		1	2	3	4	5
БВП	%	5.01	1.14	0.03	0.00	0.01
Износ на стоки и услуги	%	-0.40	0.04	0.07	0.01	0.03
Внос на стоки и услуги	%	0.55	0.25	0.06	0.01	0.02
Текуща сметка (от БВП)	п.п.	-0.44	-0.19	-0.01	0.00	0.00
Частно потребление	%	6.04	1.36	0.03	0.00	0.01
Частни инвестиции	%	6.56	1.52	0.03	0.00	0.00
Заетост (15-64 г.)	%	9.53	2.10	0.03	0.00	0.01
Коефициент на безработица (15-64 г.)	п.п.	-4.16	-0.93	-0.01	0.00	0.00
Средна работна заплата	%	12.28	2.62	0.05	0.01	0.02
Инфлация по ХИПЦ	%	2.55	0.58	0.03	0.00	0.01

⁴⁴ В оценката не са включени средствата по ПО 6 и 7, които са под формата на финансова помощ в подкрепа на частния сектор за преодоляването на последиците от кризата, предизвикана от пандемията от COVID-19, както и средствата за компенсиране за високото ниво на инфлация, вследствие на ръста в цените за електроенергия и топлоенергия в резултат от военната агресия на Русия в Украйна.

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ“

МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ		ПРИОРИТЕТНА ОС				
		1	2	3	4	5
БВП	%	0.05	0.02	0.01	0.03	0.00
Износ на стоки и услуги	%	0.11	0.04	0.03	0.08	0.01
Внос на стоки и услуги	%	0.10	0.04	0.02	0.07	0.01
Текуща сметка (от БВП)	п.п.	-0.04	-0.01	-0.01	-0.02	0.00
Частно потребление	%	0.06	0.02	0.01	0.04	0.01
Частни инвестиции	%	0.09	0.03	0.02	0.05	0.00
Заетост (15-64 г.)	%	0.05	0.02	0.01	0.04	0.00
Коефициент на безработица (15-64 г.)	п.п.	-0.02	-0.01	-0.01	-0.02	0.00
Средна работна заплата	%	0.06	0.03	0.01	0.05	0.01
Инфлация по ХИПЦ	%	0.04	0.02	0.01	0.03	0.00
Бюджетен баланс (от БВП)	п.п.	0.01	0.00	0.00	0.01	0.00

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „ИНИЦИАТИВА ЗА МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ“

МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ		ПРИОРИТЕТНА ОС
		1
БВП	%	0.06
Износ на стоки и услуги	%	0.06
Внос на стоки и услуги	%	0.03
Текуща сметка (от БВП)	п.п.	0.00
Частно потребление	%	0.08
Частни инвестиции	%	0.01
Заетост (15-64 г.)	%	0.06
Коефициент на безработица (15-64 г.)	п.п.	-0.03
Средна работна заплата	%	0.15
Инфлация по ХИПЦ	%	0.04
Бюджетен баланс (от БВП)	п.п.	0.01

ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ		МЯРКА								
		1	2	4	6	7	8	9	10	11
БВП	%	0.00	0.00	0.33	0.10	0.38	0.01	0.00	0.15	0.12
Износ на стоки и услуги	%	0.00	0.01	-0.01	-0.01	-0.01	0.00	0.01	-0.01	-0.01
Внос на стоки и услуги	%	0.00	0.01	1.31	0.20	0.69	0.07	0.01	0.37	0.33
Текуща сметка (от БВП)	п.п.	0.00	0.00	-0.71	-0.06	-0.21	-0.03	0.00	-0.17	-0.15
Частно потребление	%	0.00	0.01	0.40	0.12	0.45	0.01	0.00	0.18	0.14
Частни инвестиции	%	0.00	0.00	3.57	0.58	0.83	0.02	0.01	0.27	0.22
Заетост (15-64 г.)	%	0.00	0.01	0.35	0.10	0.40	0.01	0.00	0.16	0.13
Коефициент на безработица (15-64 г.)	п.п.	0.00	0.00	-0.16	-0.04	-0.18	0.00	0.00	-0.07	-0.06
Средна работна заплата	%	0.00	0.01	0.30	0.10	0.24	0.00	0.00	0.16	0.12
Инфлация по ХИПЦ	%	0.00	0.00	0.12	0.04	0.11	0.00	0.00	0.06	0.05
Бюджетен баланс (от БВП)	п.п.	0.00	0.00	0.02	0.01	0.03	0.00	0.00	-0.01	-0.01

МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ		МЯРКА							Техническа помощ
		12	13	14	15	16	17	19	
БВП	%	0.13	0.27	0.01	0.00	0.00	0.00	0.04	0.03
Износ на стоки и услуги	%	0.00	-0.01	0.00	0.00	0.00	0.00	0.07	0.06
Внос на стоки и услуги	%	0.07	0.13	0.06	0.00	0.00	0.00	0.07	0.05
Текуща сметка (от БВП)	п.п.	0.14	0.10	-0.02	0.00	0.00	0.00	-0.05	-0.03
Частно потребление	%	0.16	0.32	0.01	0.00	0.00	0.00	0.05	0.03
Частни инвестиции	%	0.26	0.51	0.16	0.00	0.00	0.00	0.09	0.05
Заетост (15-64 г.)	%	0.13	0.28	0.01	0.00	0.00	0.00	0.04	0.03
Коефициент на безработица (15-64 г.)	п.п.	-0.06	-0.13	0.00	0.00	0.00	0.00	-0.02	-0.01
Средна работна заплата	%	0.11	0.24	0.01	0.00	0.00	0.00	0.04	0.03
Инфлация по ХИПЦ	%	0.04	0.10	0.00	0.00	0.00	0.00	0.03	0.02
Бюджетен баланс (от БВП)	п.п.	0.03	0.04	0.00	0.00	0.00	0.00	0.01	0.01

ПРОГРАМА ЗА МОРСКО ДЕЛО И РИБАРСТВО

МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ		МЯРКА						
		1	2	4	6	7	8	9
БВП	%	0.01	0.01	0.00	0.01	0.01	0.00	0.00
Износ на стоки и услуги	%	0.00	0.00	0.01	0.00	0.00	0.00	0.01
Внос на стоки и услуги	%	0.01	0.01	0.01	0.04	0.03	0.00	0.01
Текуща сметка (от БВП)	п.п.	0.00	0.00	0.00	-0.01	-0.01	0.00	0.00
Частно потребление	%	0.01	0.01	0.00	0.01	0.01	0.00	0.00
Частни инвестиции	%	0.04	0.03	0.00	0.09	0.07	0.00	0.01
Заетост (15-64 г.)	%	0.01	0.01	0.00	0.01	0.01	0.00	0.00
Коефициент на безработица (15-64 г.)	п.п.	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Средна работна заплата	%	0.01	0.01	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00
Инфлация по ХИПЦ	%	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Бюджетен баланс (от БВП)	п.п.	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00